

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Radomír Adámek

Trestný čin opilství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Olomouc 2010

Já, níže podepsaný Radomír Adámek, autor diplomové práce na téma Trestný čin opilství, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb., správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že moje výše uvedené osobní údaje jsou pravdivé.

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma Trestný čin opilství zpracoval sám, pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

V Olomouci dne 20. prosince 2010

.....
Radomír Adámek

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji za podporu při psaní diplomové práce Andree, rodině, přátelům, a Overnite Magpie. Zvláštní poděkování pak patří vedoucímu této diplomové práce panu Prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za připomínky, podněty a odborné vedení při zpracování této práce.

OBSAH

Úvod	5
1. Historie právní úpravy opilství	7
1.1. Rakouská právní úprava	7
1.2. Zákon č. 86/1950 Sb.	8
1.3. Zákon č. 140/1961 Sb.	9
1.4. Aktuální právní stav	10
2. Charakteristika trestného činu opilství	12
2.1. Úvod do problematiky	12
2.2. Vymezení skutkové podstaty	14
2.2.1. Objekt a objektivní stránka	15
2.2.2. Objektivní podmínka trestnosti	20
2.2.3. Subjekt a subjektivní stránka	21
3. Institut actio libera in causa	24
3.1. Úvod do problematiky	24
3.2. Actio libera in causa dolózní	27
3.3. Actio libera in causa kulpózní	28
4. Některé instituty přímo související s trestným činem opilství	30
4.1. Nepříčetnost	30
4.2. Zmenšená příčetnost	34
4.3. Znalecké dokazování	35
4.4. Zachování totožnosti skutku	42
4.5. Nutná obhajoba	45
4.6. Ukládání trestů a ochranných opatření	46
5. Komparace české právní úpravy trestného činu opilství s úpravou německou	50
6. Hodnocení současné právní úpravy a úvahy de lege ferenda	52
Závěr	56
Literatura	58
Judikatura	60
Prameny	61
Abstrakt / Abstract	63
Klíčová slova / Key Words	64

Úvod

Trestný čin opilství jsem si jako téma své diplomové práce nezvolil náhodou. Je pravdou, že trestní právo jsem považoval v průběhu studia jako jednu z nejzajímavějších disciplín, a dá se říci, že mi bylo nejbližší. Nevím, zda je tato preference jistým důsledkem studia kvalitních učebnic, při němž jsem měl leckdy pocit, že čtu detektivní příběh, nebo je to dáno spíše celkovou oblíbeností trestního práva mezi studenty pro svoji představitelnost a jistou uchopitelnost. Pokládal jsem za zajímavé řešení případových studií, ze kterých jsem si mohl vytvořit představu, jak jednotlivé instituty trestního práva ve skutečnosti fungují. Je ovšem pravdou, že ne všechny takové instituty jsou lehce srozumitelné a pochopitelné. Jedním z nich je dle mého názoru také opilství. Zpočátku jsem při studiu trestního práva vůbec nepovažoval opilství jako institut opodstatněný, unikal mi jeho smysl a připadalo mi, že danou problematiku lze řešit mnohem jednodušeji. Všimnul jsem si také, že pokud se právník zmíní před laikem o trestném činu opilství, často tím u něj vzbudí dojem, že je trestáno prosté „opítí se“, což nelze vzhledem k potřebě srozumitelnosti právních norem vnímat zrovna pozitivně. To byly hlavní důvody, proč jsem se rozhodnul danou problematiku zkoumat obšírněji.

V této práci bych se chtěl důkladně zaměřit na podrobnou analýzu právní úpravy, která se bezprostředně opilství týká. Je třeba se alespoň zkráceně seznámit s historickým vývojem, neboť to považuji za vhodný prostředek k pochopení okolností a důvodů vzniku deliktu opilství. Budu se snažit komplexně rozebrat skutkovou podstatu a objasnit její výhody i nedostatky. Nelze rovněž opomenout problematiku institutu *actionis liberae in causa*, která na opilství svým způsobem navazuje a je třeba ji bezpodmínečně pochopit. S opilstvím jsou úzce spjaty i některé další instituty, které budou také předmětem mého zkoumání. Považuji za vhodné právní zakotvení opilství porovnávat s právními úpravami zahraničními, což bude předmětem samostatné kapitoly. Komparace právních úprav je však dle mého názoru důležitá napříč celou prací. Závěrečnou část věnuji kritickému hodnocení aktuální právní úpravy a návrhům *de lege ferenda*.

Ačkoliv nebyl trestný čin opilství součástí našich právních předpisů po tři desetiletí, dovolím si tvrdit, že v českém trestním právu má tradici. Jednak jsme se s tímto deliktem mohli setkat v právních úpravách do roku 1961, nelze však nezmínit, že je opět součástí trestních předpisů po bezmála dvacet let. Z tohoto důvodu mohu říct, že odborné literatury na toto téma a na instituty s ním související je dostatek. Podklady pro tuto práci tedy tvoří učebnice trestního práva, komentovaná znění zákonů předešlých i současných, odborné

publikace zabývající se buď komplexně opilstvím nebo některými parciálními problémy s opilstvím souvisejícími, odborné články a v neposlední řadě judikatura.

Práce je systematicky členěna do šesti kapitol, kdy některé z nich obsahují podkapitoly. Podkapitoly se ještě dále mohou členit na dílčí úseky. Nelze opomenout závěr, seznam použité literatury, prameny, abstrakt a klíčová slova.

Cílem práce je především přiblížit celou problematiku opilství a srozumitelně ji objasnit i nezajímavým osobám, poukázat na nedostatky současné právní úpravy a navrhnout jejich odstranění v případných novelizacích.

1. Historie právní úpravy opilství

1.1. Rakouská právní úprava

Současně se vznikem samostatného Československa v roce 1918 bylo nutno vyřešit problém, jak zajistit kontinuitu právního řádu. Pokud by totiž taková kontinuita nebyla zajištěna, v nově vzniklém státním útvaru by jistě nastaly problémy s aplikací právních norem, docházelo by ke zmatkům, dle kterého právního řádu je třeba se řídit a vůbec by takový stav byl předurčen k celkové právní nejistotě. Z tohoto důvodu byla vydána tzv. recepční norma, která recipovala dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení do právního řádu československého. Platnosti pozbyly pouze ty předpisy, které odporovaly vzniku tohoto nového státního útvaru. Nesporným problémem této recepční normy bylo to, že i po vzniku samostatného československého státu, který již nebyl závislý na Rakousku-Uhersku, přetrval právní dualismus, což z hlediska právní jistoty nemohlo být vnímáno pozitivně. Pro Čechy, Moravu a Slezsko tedy platil rakouský trestní zákon z roku 1852 a pro Slovensko a Podkarpatskou Rus uherský trestní zákoník z roku 1878.¹ Nutno podotknout, že tento stav přetrval až do roku 1950, kdy byl vydán nový trestní zákon, který výše uvedený dualismus odstranil a unifikoval trestní předpisy na celém území Československa.

V rakouském trestním zákoně (zákon č. 117/1852) nebylo opilství považováno za trestný čin, nýbrž se jednalo o přestupek. Za povšimnutí stojí ustanovení § 236 tohoto zákona, dle kterého pachatel, který spáchal čin v nahodilém opilství, nebude trestán za tento čin, nýbrž za přestupek opilství, nehledě na závažnost činu spáchaného. Skutkovou podstatu opilství nalezneme v citovaném zákoně v ustanovení § 523: „Kdo jsa opilý vykoná nějaký čin, který by se mu, nebýt opilství, přičítal za zločin (§ 236), má být potrestán pro opilství jako přestupek. Trestem na to je vězení od jednoho až do tří měsíců. Jestliže opilý věděl ze zkušenosti, že je v opilství podroben prudkým hnutím mysli, má být vězení zostřeno, při těžších zlých skutcích má se však uznati na tuhé vězení až do šesti měsíců.“² I když se tedy jednalo o přestupek, lze zde shledávat jistou podobnost s moderní právní úpravou, neboť v souladu s tímto zákonem bylo postihováno samotné přivedení se do stavu nepřičetnosti, nikoliv čin spáchaný v tomto stavu. Kladně lze hodnotit rovněž trestní sazbu, která ve srovnání s aktuální právní úpravou více zohledňovala zásadu odpovědnosti za zavinění. Na ustanovení § 523 rakouského trestního zákona svým způsobem navazuje § 524. Toto

---

¹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. 1. část. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55.

² POLÁČEK, František. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947, s. 240.

ustanovení zde bylo pojmenováno jako „Zastaralé opilství“. Dnes bychom ho zřejmě mohli charakterizovat jako trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky. Institut zastaralého opilství byl ovšem ustanovením dosti kazuistickým, neboť se vztahoval pouze na řemeslníky, nádeníky a osoby ve služebním poměru, jejichž činnost je spojena s nebezpečím vzniku požáru.

V souvislosti s institutem opilství a jeho úpravě v trestních předpisech do roku 1950 je třeba se rovněž zmínit o právní úpravě nepřičetnosti. Ta byla zakotvena v § 2 citovaného trestního zákona pod názvem „Důvody vylučující zlý úmysl“. Část ustanovení § 2 upravující nepřičetnost zněla takto: „Proto se nepřičítá konání neb opominutí za zločin: a) když pachatel je zcela zbaven užívání rozumu; b) když skutek byl vykonán při střídavém pomnutí smyslů v tom čase, pokud pomnutí trvalo, anebo c) v úplném opilství, v kterém se pachatel připravil, nemaje zločin v úmyslu (§§ 236 a 523), anebo v jiném pomatení smyslů, v němž si nebyl vědom svého činu; ...“³ Z citovaného ustanovení je zřetelně vidět, že opilství nebylo považováno za trestný čin, ale pachatel mohl být odpovědný za přestupek podle § 523. Vymezení nepřičetnosti je také zcela odlišné ve srovnání s právní úpravou aktuální. Mohli bychom ho vlastně charakterizovat jako ustanovení stanovující okolnosti vylučující protiprávnost. V tomto ohledu je tedy nutno říct, že i systematicky se od právních úprav budoucích rakouský trestní zákon dosti liší.

1.2. Zákon č. 86/1950 Sb.

Zákon č. 86/1950 Sb. upravu opilství rovněž obsahoval, a to v ustanovení § 186, který zněl takto: „Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, ve kterém spáchá trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, jestliže však spáchá trestný čin, na který zákon stanoví mírnější trest, bude potrestán tímto trestem mírnějším.“ Výhodou této právní úpravy byl fakt, že smysl a účel celého ustanovení nedegraduje vysoká trestní sazba. Zákonodárce tehdy nepovažoval za nutné zmiňovat v ustanovení o opilství jako způsob přivedení se do stavu nepřičetnosti aplikaci návykové látky. Aplikace návykové látky byla obsažena v dikci „nebo jinak“. Bylo to dáno tím, že případy zneužívání návykových látek nebyly tak časté jako dnes a naprostá většina pachatelů se v rámci tohoto ustanovení přivedla do stavu nepřičetnosti právě pouze požitím alkoholického nápoje. Jednoduše řečeno, prioritou společnosti měl být boj proti alkoholismu, což ostatně lze vyvodit rovněž s ustanovení § 187 výše zmíněného zákona, který se přímo

---

³ POLÁČEK, František. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947, s. 240.

vztahuje pouze na pachatele požívající alkohol. Dle prvního odstavce tohoto ustanovení ten, „kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců“. Dále bude v souladu s druhým odstavcem „stejně potrestán, kdo požije alkoholického nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku“. Dalo by se říci, že první odstavec zmíněného ustanovení má jakýsi preventivní charakter, kdy za určitých okolností postihuje již samotné přivádění se do stavu opilosti (tedy pouze pomocí alkoholu), nehledě na to, že pachatel ještě nespáchal v tomto stavu žádný jiný čin, má ovšem sklony v opilosti páchat výtržnosti. Nutno zdůraznit, že v souladu s tímto ustanovením se nejednalo pouze o přivedení se do stavu nepřičetnosti, nýbrž postačovalo i pouhé požití alkoholu, pokud bylo spojeno s výše zmíněným nebezpečím. Dle mého názoru se nejednalo o vhodné řešení pro boj s alkoholismem, neboť zde nebyla dodržena zásada ekonomie trestní represe a pachatel mohl být odpovědný již při prostém „opití se“, ačkoliv se jiného skutku nedopustil. Druhý odstavec § 187 však zcela jistě své opodstatnění měl a dnes bychom ho mohli označit jako ohrožení pod vlivem návykové látky, kde by byl návykovou látkou pouze alkohol.

Nepřičetnost byla v zákoně č. 86/1950 Sb. upravena v ustanovení § 11 velmi podobně jako v právní úpravě aktuální a není třeba se jí obsírněji zabývat. Zajímavým se zdá však být institut „stavu blízkém nepřičetnosti“, který upravoval § 21. Takový stav byl považován za polehčující okolnost, pokud si jej pachatel nepřivodil sám, a to ani požitím alkoholického nápoje. Novelou zákona č. 86/1950 Sb. z roku 1956 byl však tento institut přejmenován na zmenšenou přičetnost.⁴

1.3. Zákon č. 140/1961 Sb.

Přijetím zákona č. 140/1961 Sb. se situace zásadně změnila, a to tak, že skutková podstata opilství byla z trestního zákona zcela vypuštěna a pachatel, který spáchal trestný čin v zaviněné nepřičetnosti, odpovídal podle ustanovení o tom konkrétním trestném činu. Tato nečekaná změna byla nejspíše zapříčiněna inspirací sovětskou právní úpravou.⁵ Bylo zde možno rozlišovat tři případy. V prvním z nich se pachatel úmyslně přivedl do stavu nepřičetnosti, aby v ní spáchal trestný čin (tzv. *actio libera in causa dolosa*). Ve druhém případě pachatel spáchal v nepřičetnosti nedbalostní trestný čin a jeho nedbalost spočívala právě v onom přivedení se do stavu nepřičetnosti (tzv. *actio libera in causa culposa*).

---

⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 19.

⁵ Tamtéž, s. 34.

V posledním třetím případě se pachatel přivedl do nepřičetnosti požitím alkoholu nebo jiného omamného prostředku úmyslně či z nedbalosti a v této pak spáchal trestný čin. U všech třech případů byla dána odpovědnost pachatele za trestný čin, který v nepřičetnosti spáchal.⁶ Trestní odpovědnost u třetího případu byla vlastně projevem subsidiarity vůči *actio libera in causa dolosa i culposa* a dosti citelně porušovala zásadu odpovědnosti za zavinění.⁷ Opuštění koncepce „Rauschdeliktu“ bylo ostatně často kritizováno.⁸ Po více než třiceti letech, novelou trestního zákona v roce 1991, byl trestný čin opilství do zákona opět zakomponován, a to do ustanovení § 201a. Touto novelou byl rovněž zrušen druhý odstavec § 12 a podstatně přepracován § 201, který byl přejmenován na trestný čin ohrožování pod vlivem návykové látky. Opilství dle § 201a zákona č. 140/1961 bylo již novelizováno jen jednou, a to zákonem č. 290/1993, kterým byl do druhého odstavce § 201a přidán případ kulpózní *actio libera in causa*.

1.4. Aktuální právní stav

Nový trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.), který vstoupil v účinnost 1. ledna 2010 a nahradil trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.)⁹, přinesl v předpisech trestního práva mnoho změn. V souvislosti s trestným činem opilství je nutno zmínit změnu systematiky zvláštní části trestního zákoníku. V aktuální právní úpravě najdeme opilství pod § 360. Změny v samotném ustanovení nejsou na první pohled výrazné, při bližším porovnání ustanovení § 201a předešlé právní úpravy a § 360 jsou však viditelné. Nejdůležitějším rozdílem je změna trestní sazby směrem nahoru. O důsledcích tohoto zvýšení trestní sazby bude podrobněji pojednáno v kapitole 4.6. Jako spíše kosmetická se jeví změna dikce „jednání, které má jinak znaky trestného činu“ na „čin jinak trestný“. Tuto změnu hodnotím kladně, dle mého názoru je termín „čin jinak trestný“ v aktuální právní úpravě termínem srozumitelnějším. Spíše marginální se zdá být v prvním odstavci, ve větě za středníkem, změna slova „oním“ v předešlé právní úpravě, na výraz „tímto“ v právní úpravě nyní aktuální.

Nepřičetnost dle aktuální právní úpravy je upravena v ustanovení § 26 a oproti zákonu č. 140/1961 Sb. rovněž doznala jisté změny. Termín „nebezpečnost činu pro společnost“ je totiž nahrazen termínem „protiprávnost“. Tuto změnu si vyžádalo odlišné vymezení pojmu trestného činu v nové právní úpravě. Původně formálně-materiální pojetí trestného činu bylo

---

⁶ NEZKUSIL, Jiří, a kol. *Československé trestní právo*. svazek 1. Praha, 1976, s. 90.

⁷ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. 1. část. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 56.

⁸ NEZKUSIL, Jiří. K odpovědnosti za trestné činy spáchané v alkoholovém opojení. *Socialistická zákonnost (časopis pro právní praxi)*, 1969, č. 5-6.

⁹ Zákon č. 140/1961 Sb. byl nazýván jako „trestní zákon“, zákon č. 40/2009 Sb. známe pod pojmem „trestní zákoník“.

totiž nahrazeno pojetím formálním. Tato problematika bude ovšem podrobněji rozebrána v kapitole 4.1.

2. Charakteristika trestného činu opilství

2.1. Úvod do problematiky

Trestný čin opilství je díky své neobvyklé konstrukci často předmětem odborných diskuzí, ačkoli jeho výskyt v trestním řízení není častý. Ročně je českými soudy odsouzeno zhruba 100 lidí za trestný čin opilství, což v celkovém počtu odsouzených tvoří pouhé necelé dvě promile.¹⁰ I přes svou relativně nízkou aplikovatelnost, je dle mého názoru velmi důležité tomuto zajímavému institutu věnovat dostatek pozornosti. Opilství je od svého znovu začlenění do českého právního řádu často diskutováno odbornou veřejností a stalo se předmětem mnoha návrhů *de lege ferenda*. Rovněž laická veřejnost tento institut nepřijímá právě s nadšením a často dochází k omylům a celkovému nepochopení problematiky opilství. Je tedy namístě si tento bezesporu zajímavý, ale také dosti komplikovaný trestný čin přiblížit.

Velkým problémem se zdá být nevhodně zvolený název tohoto trestného činu. Název opilství jako takové dostatečně nevystihuje skutkovou podstatu, naopak spíše veřejnost uvádí v omyl. Laická veřejnost si totiž může pod pojmem opilství představovat například běžné „opití se“, což často může mylně vyvolat dojem, že stav opilosti je dle českého právního řádu trestným činem. Český zákonodárce se, co se týče názvu, inspiroval patrně úpravou z roku 1950, kde je název totožný. Tehdy však byl název opilství mnohem opodstatněnější, neboť spáchání opilství a tedy uvedení se do stavu nepřičetnosti bylo téměř vždy způsobeno požitím alkoholu. Zneužívání jiných „opojných“ látek k uvedení se do stavu nepřičetnosti bylo tehdy výjimečné a téměř k němu nedocházelo. Dnes je však situace poněkud jiná a s uvolněním společenských poměrů na začátku devadesátých let se rovněž u nás rozmohlo užívání různých omamných látek, díky kterým také roste podíl těchto látek na přivedení si nepřičetnosti potenciálního pachatele. V souladu s jinými autory jsem toho názoru, že název by měl být *de lege ferenda* změněn.¹¹ Návrhů na vhodnější název je několik. Dagmar Císařová a Marie Vanduchová navrhuje nazvat ustanovení jako „porušení chráněného zájmu pod vlivem návykové látky“¹². V souladu s názorem Petra Langerera si ovšem nemyslím, že tento navrhovaný název dokonale vystihuje charakter ustanovení. Při bližším rozboru lze totiž dojít k závěru, „že by bylo možné stíhat „pachatele“, kteří porušili chráněný zájem v nepřičetnosti nezaviněně, ale pod vlivem návykové látky“¹³. Výše uvedený autor navrhuje název pozměnit

---

¹⁰ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 266.

¹¹ Např. TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44, s. 26.

¹² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 40.

¹³ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Dokončení (2. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 30.

na: „Porušení chráněného zájmu v zaviněné nepřičetnosti“¹⁴, což sice lépe vystihuje skutkovou podstatu a charakter trestného činu opilství, nicméně pochybuji o srozumitelnosti uvedeného názvu pro laika. Proto si myslím, že v souladu s potřebou srozumitelnosti ustanovení trestního zákoníku a koneckonců i jejich názvů laické veřejnosti, by bylo vhodnější se inspirovat německou právní úpravou a volit termín podobný překladu slova „Vollrausch“. Jiří Říha navrhuje přejmenovat ustanovení o opilství na „opojení“¹⁵, což patrně také může vyvolávat jisté pochybnosti, ale i dle mého názoru je to návrh nejvhodnější. V kompletní rekodifikaci trestního zákona, která vstoupila v účinnost 1.1.2010, zůstal ovšem i přes četnou kritiku název opilství zachován. Je to zřejmě tím, že zákonodárce považuje institut opilství za dvacet let dostatečně vžitý a srozumitelný a případnou změnou názvu by mohly vzniknout komplikace s výkladem ustanovení. Jsem ovšem toho názoru, že případnou budoucí novelou trestního zákoníku by měl být novelizován rovněž tento název.

Při právní úpravě zaviněné nepřičetnosti lze prakticky vycházet ze tří možností. První z nich, a co se týče odpovědnosti za zavinění také nejdůslednější, je otázku zaviněné nepřičetnosti vůbec v zákoně neupravovat. Z tohoto vychází například anglická či francouzská právní úprava.¹⁶ Nepřičetnost jako taková je tedy kritériem beztrestnosti pachatele, nehlédě na to, zda si nepřičetnost přivodil zaviněně či nikoliv. Jakousi „náhradou“ za beztrestnost pachatele je možnost uložení ochranného léčení. Toto řešení ovšem není ideální „z hlediska účinné ochrany důležitých zájmů“¹⁷. Druhou možností, jak se se zaviněnou nepřičetností v zákoně vypořádat, je postihovat zaviněně nepřičetné pachatele stejným způsobem jako pachatele přičetné. Pokud se tedy pachatel přivede úmyslně či z nedbalosti do stavu nepřičetnosti a v něm spáchá trestný čin, nebude tato nepřičetnost nikterak zohledňována a bude posuzován dle ustanovení o pachateli přičetném. Tuto úpravu nalezneme např. v právu italském či polském. Česká právní úprava před novelizací zákonem č. 557/1991 Sb. toto upravovala totožně v ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb. Zastánci takového extrémního řešení argumentují tím, „že intoxikovaný zpravidla si zachovává normální spojení se skutečností, dostatečnou měrou přizpůsobuje své chování obklopujícím ho okolnostem a obyčejně může ovládat svoje jednání. Člověk tu uchovává poměrně normální kontakt se zevním světem“¹⁸. Nutno podotknout, že takové řešení citelně

---

¹⁴ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Dokončení (2. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 31.

¹⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 267.

¹⁶ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakl. Orac, 2003, s. 245.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž, s. 246.

narušuje zásadu odpovědnosti za zavinění. Jakousi pomyslnou střední cestou mezi těmito dvěma extrémními řešeními by měla být koncepce tzv. „Rauschdeliktu“¹⁹ po vzoru německy mluvících zemí, kde je tato úprava běžná a má tradici. Jde v podstatě o „jednání, spáchané v zaviněné nepřičetnosti posuzované jako samostatná skutková podstata zvláštního trestného činu (s výjimkou případů, kdy jde o tzv. „*actio libera in causa*“), které – přes námitky, zda ochrana společnosti tímto způsobem je dostatečná – přece jen nejlépe odstraňuje nevýhody obou předchozích řešení“²⁰.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že i přes jisté nedostatky je opětovné začlenění trestného činu opilství do současné právní úpravy více než důvodné.

2.2. Vymezení skutkové podstaty

V zákoně č. 140/1961 Sb. bylo opilství systematicky zařazeno v páté hlavě zvláštní části pod názvem Trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Někdy tato pátá hlava byla rovněž nazývána jako tzv. sběrná skupina ustanovení. Bylo to dáno tím, že takřka každý trestný čin svým způsobem narušuje občanské soužití.²¹ Druhovým objektem těchto trestných činů bylo tedy občanské soužití, a to ve svém nejširším smyslu slova. Jednalo se o „velmi různorodé útoky v různých oblastech života hrubě narušující klidné a nerušené soužití mezi lidmi“²². Trestné byly jen závažnější útoky a pro tuto skupinu byly rovněž charakteristické nízké trestní sazby. Méně závažná jednání bylo možno postihnout dle přestupkového zákona. Pachatelem se mohl stát ve většině případů téměř kdokoli, v některých případech byl vyžadován subjekt speciální. K naplnění subjektivní stránky skutkových podstat trestných činů páté hlavy bylo třeba úmyslné zavinění, pokud nebylo v ustanovení přímo dáno, že postačí zavinění z nedbalosti. Někdy byla vyžadována vedle úmyslu rovněž pohnutka.²³ Skutková podstata trestného činu opilství byla v § 201a zákona č. 140/1961 Sb. vyjádřena takto:

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak

---

¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2006, s. 591.

²⁰ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44, s. 26.

²¹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. 1. část. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 57.

²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2006, s. 580.

²³ Tamtéž, s. 580–581.

znaky trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.²⁴

Naproti tomu v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, je trestný čin opilství zařazen do desáté hlavy zvláštní části pod názvem „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“. Tato hlava je dále rozdělena do osmi dílů, přičemž trestný čin opilství nalezneme v díle šestém. Díl pátý a šestý obsahuje skutkové podstaty trestných činů, které byly v zákoně č. 140/1961 Sb. zařazeny do páté hlavy zvláštní části. Druhovým objektem je tedy řádná činnost orgánů státu, územní samosprávy, jiných orgánů veřejné moci a jiný pořádek ve věcech veřejných.²⁵ Důvodem systematických změn ve zvláštní části trestního zákoníku je zcela jistě uvolnění společenských poměrů a obrat v hodnocení důležitosti jednotlivých chráněných hodnot. Mezi nejdůležitější hodnoty dle nového trestního zákoníku patří život, zdraví, svoboda, důstojnost a majetek člověka, což je přirozené pro úpravy trestních předpisů v demokratických zemích.²⁶ Zákon č. 140/1961 Sb. toto pojetí důležitosti chráněných hodnot ovšem vůbec nereflektoval a mezi nejdůležitější hodnoty považoval ochranu republiky, státního zřízení a hospodářství. Z tohoto důvodu si myslím, že změna v systematice zvláštní části trestního zákoníku byla opodstatněná a nutná. Skutková podstata trestného činu opilství je po rekodifikaci v trestním zákoníku v ustanovení § 360 vyjádřena takto:

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.

2.2.1. Objekt a objektivní stránka

Primárním objektem u trestného činu opilství bylo dle předchozí právní úpravy občanské soužití v nejširším slova smyslu. To je zřetelné již z jeho systematického zařazení

---

²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 25. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 227.

²⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 748.

²⁶ Tamtéž, s. 39.

v páté hlavě zvláštní části zákona č. 140/1961 Sb. Dle rekodifikovaného trestního zákoníku rozumíme primárním objektem „veřejný pořádek a ochranu společnosti před nebezpečím plynoucím z opojení osob, neboť nebezpečnost takového stavu je dána jeho nevypočitatelností a neovladatelností“²⁷. Jako sekundární objekt je považován ten konkrétní chráněný zájem, který je porušen jednáním v nepřičetnosti – tedy tzv. kvazideliktem.²⁸ Sekundární objekt je pochopitelně u obou právních úprav totožný.

Zákon 140/1961 Sb. charakterizoval objektivní stránku jako jednání spočívající v přivedení se do stavu nepřičetnosti požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak. Nepochybně tato zaviněná nepřičetnost musela splňovat podmínky ustanovení § 12. Za nepřičetného byl považován takový pachatel, jenž pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání.²⁹ Ustanovení § 12 a tedy ani § 201a nebylo možno aplikovat na pachatele, jehož ovládací či rozpoznávací schopnost byla pouze snížena. Takový, tzv. zmenšeně přičetný pachatel odpovídal podle obecných ustanovení trestního zákona. Nebylo možno ani aplikovat ustanovení § 25 respektive § 32 umožňující upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení a snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Tato ustanovení se dalo aplikovat pouze na pachatele, který si zmenšenou přičetnost nepřivodil, a to ani z nedbalosti vlivem návykové látky.³⁰ Toto tvrzení lze s úspěchem podepřít i judikaturou.³¹ Pokud by vznikly pochybnosti, zda byl pachatel v době spáchání činu jinak trestného nepřičetný, či zmenšeně přičetný, je namístě aplikovat zásadu *in dubio pro reo* a zvolit variantu pro pachatele příznivější. Někteří autoři se podrobně zabírají problémem, která varianta je vlastně pro pachatele příznivější a lze se dokonce setkat s názorem, že příznivější variantou může být za jistých okolností přímo zmenšená přičetnost, a tedy vyloučení aplikace ustanovení o opilství.³² Pokud si uvědomíme, že zmenšeně přičetný pachatel odpovídal dle obecných zásad a vzhledem k tomu, že jeho zmenšená přičetnost byla v takovém případě kryta zaviněním – nebylo možno tedy na něj aplikovat ani ustanovení § 25 a § 32 - lze jednoznačně dojít k závěru, že v pochybnostech byla pro pachatele výhodnější aplikace ustanovení § 201a.³³ Lze si ovšem představit situaci, kdy vznikla pochybnost o tom, zda je

---

²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 797.

²⁸ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 267.

²⁹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. 1. část. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 57.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 22/93.

³² Např. DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 5, s. 38–39.

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 592.

pachatel nepřičetný, či pouze zmenšeně přičetný a tento stav si sice přivodil zaviněně, ovšem nikoliv návykovou látkou, ale v souladu s dikcí ustanovení § 201a „nebo jinak“. V tomto případě by se dalo dle mého názoru s úspěchem aplikovat ustanovení § 25 respektive § 32 o zmenšené přičetnosti. Za takové situace by mohlo být pro pachatele příznivější pokládat jej pouze jako zmenšeně přičetného. Případy, kdy se pachatel přivede do stavu nepřičetnosti respektive zmenšené přičetnosti „jinak“, než požitím či aplikací návykové látky jsou ovšem v praxi zcela ojedinělé a mnohdy jen teorií vykonstruované. Proto se přikláním k názoru, že v rámci zásady *in dubio pro reo* bylo v pochybnostech třeba pokládat pachatele *apriori* jako nepřičetného. Výše uvedený problém s aplikací zásady *in dubio pro reo* je ovšem v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník vyřešen, a to tak, že výraz „nebo jinak“ je z ustanovení § 360 zcela vypuštěn.

Komplikace mohou vznikat výkladem pojmu „návyková látka“. Tento termín je totiž značně nepřesný. Je totiž bez pochyb, že pod pojmem návyková látka si nelze představit pouze látky vyvolávající u člověka, při jeho opakovaném užívání, návyk. Je třeba si uvědomit, že to mohou být jakékoliv látky nepříznivě ovlivňující psychiku člověka se schopností přivodit potenciálnímu pachateli stav nepřičetnosti. Problematický ovšem není pouze samotný název, nýbrž fakt, že definice návykové látky je napříč právním řádem rozdílná a mohou zde vznikat jisté diskrepance při výkladu tohoto pojmu. Dle § 89 odst. 10 zákona č. 140/1961 byly návykové látky definovány jako: „alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka, nebo jeho ovládací, nebo rozpoznávací schopnosti, nebo sociální chování“.³⁴ Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů charakterizuje návykové látky jako omamné a psychotropní látky uvedené v přílohách č. 1 – 7 tohoto zákona.³⁵ Tato definice ovšem nikterak nenavazuje na definici uvedenou v trestním zákoně z roku 1961. Trestní zákon se ale naopak přílohami č. 1 – 7 zákona č. 167/1998 Sb. řídí. *De lege ferenda* by bylo vhodné pozměnit název „návyková látka“ za vhodnější a výstižnější – např. „opojná látka“, jak navrhuje Jiří Říha.³⁶ Nutno podotknout, že v novém trestním zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb., se bohužel nic nezměnilo a zákonodárce zůstal u nepřehledné a různé úpravy definice pojmu „návyková látka“ i nevhodného názvu. O tom však bude ještě pojednáno níže.

---

³⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 25. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 114.

³⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 267.

³⁶ Tamtéž.

Jak již bylo řečeno, jednání pachatele spočívalo v přivedení se do stavu nepřičetnosti, a to podle zákona č. 140/1961 trojím způsobem: požitím návykové látky, aplikací návykové látky a „nebo jinak“. Požitím rozumíme příjem látky ústy (orálně). Tento způsob je příznačný například pro alkohol, extázi (methyldioxyamfetamin – MDMA), lysohlávky, LSD ... Požitím je rovněž žvýkání listů za účelem polykání šťáv obsahujících omamné, či psychotropní látky (např. koka). Aplikací rozumějme jakékoliv jiné vpravení látky do organismu. Způsobů je hned několik. Jde o čichání chemikálií (např. ředidla, či rozpouštědla), injekční podání látky (např. heroin, pervitin, morfin), kouření (marihuana, hašiš), šňupání (např. kokain, za jistých okolností rovněž heroin a pervitin), aplikace análních čípků, či působení přes pokožku formou různých obkladů, zábalů, či koupelí. U těchto forem přivedení se do nepřičetnosti zcela jistě problémy nenastanou.³⁷ Problematické ovšem v právní úpravě zákona č. 140/1961 Sb. – tedy v ustanovení § 201a bylo přivedení se do nepřičetnosti „jinak“ než požitím či aplikací návykové látky. V teorii je většinou zastáván názor, že šlo patrně o lapsus zákonodárce, který se inspiroval právní úpravou z roku 1950. V zákoně č. 86/1950 Sb. a v jeho ustanovení § 186 bylo totiž výslovně zmíněno pouze „přivedení se do stavu nepřičetnosti požitím alkoholického nápoje nebo jinak“. Pojem „nebo jinak“ tehdy celkem zřetelně zahrnoval ostatní způsoby přivedení se do stavu nepřičetnosti než požitím alkoholického nápoje – tzn. jakoukoliv jinou aplikací návykové látky. V ustanovení § 201a zákona č. 140/1961 Sb. byla ovšem situace odlišná, neboť požití i aplikace byla v prvním odstavci přímo zmíněna. Předmětem diskuze tedy bylo, co si představit pod pojmem „nebo jinak“. Někteří autoři³⁸ popisují situace, kdy by se mohl pachatel uvést do nepřičetnosti jinak než požitím či aplikací návykové látky. Některé jsou sice přinejmenším velmi bizarní a jejich výskyt v praxi byl nulový, jsou ovšem i takové, u kterých bychom mohli s úspěchem tvrdit, že nastat mohou, a tím tedy dokázat, že formulace „nebo jinak“ měla v § 201a jisté opodstatnění, i když to zřejmě nebyl zákonodárcův úmysl. Mezi takové situace patří např.: Epileptický záchvat, který si řidič přivodí za jízdy kolem laťkového plotu, kterým střídavě prosvítá vycházející slunce, by mohl vyvolat stav nepřičetnosti a v tomto stavu by mohl řidič havarovat a někoho zranit či usmrtit. Rovněž u některých osob by mohla vymizet ovládací či rozpoznávací složka v důsledku euforie vyvolané zvlášť výrazným orgasmem. Podobné stavy se mohou rovněž dostavit některými cviky jógy. Je třeba upřesnit, že tyto stavy by si musel pachatel přivodit zaviněně, tedy minimálně ke svým osobním poměrům a okolnostem o nich

---

³⁷ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestném činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 268.

³⁸ Např. CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 40; TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44, s. 27.

vědět měl či mohl.³⁹ Jak vidno, tyto případy jsou spíše marginální a dosti vykonstruované, ale např. Jiří Říha uvádí situace dosti praktičtější: Tak např. diabetik neužívající předepsané léky a neřídící se pokyny lékaře si nevhodnou stravou v kombinaci s alkoholem přivodí nepřičetnost.⁴⁰ Lze si rovněž představit případ „kdy se určitý pacient, například léčený sexuální deviant, přivede do stavu nepřičetnosti zaviněně neužíváním potřebných tlumících léků“⁴¹. Dle aktuální právní úpravy, platné od 1.1.2010 takový pachatel odpovídá dle zásad *actio libera in causa dolosa* či *culposa*.⁴² Je třeba brát v úvahu, že pacient v naposledy uvedeném případě právě pro svoji duševní chorobu nemusí být schopen pochopit následky neužívání předepsaných léků, a tudíž by neměl být tak jako tak stíhán za trestný čin opilství, nýbrž by měl být posuzován dle ustanovení § 26 trestního zákoníku o nepřičetnosti.⁴³

Pro naplnění objektivní stránky trestného činu opilství, ale nestačí pouhé zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti. Trestnost je podmíněna spácháním určitého jednání po uvedení se do nepřičetnosti, které má znaky činu jinak trestného. Samotné přivedení se do nepřičetnosti trestné není. Podobně je tomu tak u většiny nedbalostních trestných činů, kde nelze stíhat pouhé porušení určité povinnosti, nýbrž jen takové, které vede ve svém výsledku k porušení právem chráněných zájmů. Tak tomu je např. u dopravních deliktů, kde pouhé nedání přednosti nezakládá trestnost potenciálního pachatele, ale musí k němu přistoupit následek tohoto porušení, a tím je např. ublížení na zdraví ve zmíněném případě. Je zřetelné, že se zde v plné své šíři uplatňuje zásada ekonomie trestní represe.⁴⁴ Při charakteristice skutkové podstaty trestného činu opilství došla teorie k názoru, že jej lze charakterizovat jako abstraktní ohrožovací trestný čin. Důvodem je totiž to, že ohrožení spočívá v samotné zaviněné nepřičetnosti. Následné spáchání jednání, které má znaky činu jinak trestného, tzv. kvazideliktu, již naplňuje pouze objektivní podmínku trestnosti (viz. výše zásada ekonomie trestní represe). Lze se setkat i s názorem, že jde o konkrétní ohrožovací delikt. Problémem tohoto tvrzení je ovšem to, že se stírají rozdíly mezi opilstvím a oběma *actionis liberae in causa*.⁴⁵

Trestnost pachatele je tedy dána zaviněným uvedením se do nepřičetnosti, a v této nepřičetnosti spácháním kvazideliktu, jenž je objektivní podmínkou trestnosti. Za jednání považujeme ono přivedení se do nepřičetnosti, za následek potom ohrožení občanského

---

³⁹ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44, s. 27–28.

⁴⁰ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 268.

⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 798.

⁴² Tamtéž.

⁴³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 43.

⁴⁴ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44, s. 28.

⁴⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 269.

soužití dle předešlé právní úpravy a ohrožení veřejného pořádku dle současné právní úpravy, tedy zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Sekundárním následkem označujeme porušení či ohrožení konkrétního chráněného zájmu dotčeného kvazideliktem.⁴⁶

2.2.2. Objektivní podmínka trestnosti

Již výše bylo zmíněno, že pro trestnost pachatele dle ustanovení o opilství je nutné, kromě zaviněného uvedení se do nepřičetnosti, rovněž spáchání jednání, které má jinak znaky trestného činu.⁴⁷ Jednání, které má jinak znaky trestného činu je obecně nazýváno jako kvazidelikt. Již z termínu „jednání, které má jinak znaky trestného činu“, nebo „čin jinak trestný“, je patrné, že oproti trestnému činu v pravém smyslu slova, kvazideliktu něco schází. Kvazidelikt je totiž prost zavinění a přičetnosti. Pokud by totiž byl kvazidelikt kryt zaviněním, jednalo by se o některou z forem *actio libera in causa*, pokud by tu nebyla dána nepřičetnost, ale pouze přičetnost nebo zmenšená přičetnost, nelze se logicky bavit o trestném činu opilství. Z uvedeného rovněž vyplývá, že pokud má mít kvazidelikt po kvalitativní stránce stejné vlastnosti jako trestný čin (vyjímaje podmínku přičetnosti a zavinění), nemůže jim být jiný protiprávní čin (např. přestupek). Mezi obecné znaky trestní odpovědnosti patří kromě přičetnosti rovněž věk pachatele. Ten, jako podmínka samozřejmě být splněn musí. To ovšem při rozboru jednání pachatele nečiní problémy, neboť podmínka věku pachatele musí být splněna již u přivádění se do nepřičetnosti (*actio praecedens*), tudíž je s jistotou splněna i při samotném páchaní kvazideliktu (*actio subsequens*). Za objekt kvazideliktu lze považovat konkrétní dotčený (ohrožený či porušený) chráněný zájem. Ohrožení či porušení objektu je následkem kvazideliktu.⁴⁸ „Chování pachatele ve stavu nepřičetnosti musí mít povahu lidského jednání, tj. musí jít o vůlí řízený pohyb nebo zdržení se pohybu.“⁴⁹ Spáchání kvazideliktu nemůže zakládat *vis maior*. Pokud někdo vypadne z okna a při pádu zraní chodce, právě procházejícího pod oknem, nelze mu přičítat spáchání kvazideliktu. Je bez pochyb, že jednání způsobující kvazidelikt může být často opominutí.⁵⁰

U kvazideliktu je rovněž nutností zjistit jeho subjektivní stránku, neboť je nezbytné určit, zda byl onen kvazidelikt spáchán úmyslně, či z nedbalosti. Vzhledem k tomu, že kvazidelikt nevykazuje všechny znaky trestného činu, neboť zde chybí přičetnost a zavinění, nelze hovořit o úmyslu či nedbalosti v pravém slova smyslu. V teorii je někdy zmiňován

---

⁴⁶ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 270.

⁴⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník již operuje s termínem „čin jinak trestný“.

⁴⁸ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 271.

⁴⁹ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 5, s. 39.

⁵⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 44.

pojem „kvaziúmysl“ a „kvazinedbalost“.⁵¹ Zjištění subjektivní stránky kvazideliktu je jedním z rozhodujících kritérií pro stanovení trestní sazby za spáchaný „Rauschdelikt“. Nelze ale vycházet z předpokladu, že by se stanovení trestní sazby řídilo závažností trestného činu, který byl spáchán bez zavinění jako kvazidelikt. Stanovení trestní sazby je důležité pro to, aby nebyl pachateli uložen trest vyšší, než je dovoleno u konkrétní skutkové podstaty. Rovněž pokud pachatel spáchá jako kvazidelikt trestný čin s nižší trestní sazbou, než jaká je uvedena v ustanovení o opilství, bude potrestán oním trestem nižším.

V zásadě může být kvazideliktem jakýkoliv trestný čin či jeho vývojové stadium. Není vyloučen pokus ani účastenství. U přípravy, vzhledem k nerozvinuté objektivní stránce, toto nejspíše není možné.⁵² Dle Jiřího Říhy je ovšem výjimečně možná i příprava „spočívající v opatřování prostředků nebo nástrojů k spáchání činu, nebo ve sročení“.⁵³ Okolnosti vylučující protiprávnost je nutno zohlednit rovněž u kvazideliktu. Zde nelze dělat rozdíly mezi pachatelem přičetným a nepřičetným. To samé bude platit o zániku trestnosti. Z praxe jsou kvazideliktem nejčastěji trestné činy proti životu, zdraví a majetku. Kvazideliktem může být rovněž trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky. Některé trestné činy ovšem kvazideliktem být nemohou. Jedná se o takové trestné činy, pro něž je charakteristická zvláštní soustředěnost a vyšší intelektuální zdatnost, kterou nepřičetní pachatelé zpravidla postrádají. Jde např. o trestné činy z oblasti počítačové či hospodářské kriminality, nebo jiné činy vyžadující vyšší úroveň přemýšlení. I zde je ale namístě zkoumat každý případ individuálně. Za kvazidelikt nelze považovat trestné činy, jejichž znakem je pohnutka. Vyloučeny jsou rovněž trestné činy, kde je zneužití návykové látky přímo znakem skutkové podstaty tohoto trestného činu. Jde např. o trestný čin vyhýbání se výkonu služby.⁵⁴

2.2.3. Subjekt a subjektivní stránka

Trestný čin opilství lze spáchat úmyslně i z nedbalosti. Úmysl, respektive nedbalost spočívá v přivedení se do stavu nepřičetnosti, následné jednání, vykazující jinak znaky trestného činu, je již bez zavinění. Pokud by se vztahovalo zavinění i na kvazidelikt, nemohl by být pachatel posuzován dle privilegovaného prvního odstavce, nýbrž by se na něj aplikovalo ustanovení druhého odstavce § 360 trestního zákoníku o *actio libera in causa* dolózní a kulpózní. Nutno podotknout, že onen úmysl musí přímo směřovat k uvedení se do

---

⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 799.

⁵² Tamtéž.

⁵³ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 272.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 799–800.

stavu nepřičetnosti. Pokud by pachatel požíval např. alkoholické nápoje za účelem prostého „opítí se“, nelze zde namítat úmysl k přivedení se do stavu nepřičetnosti. Takový pachatel by ovšem odpovědným být mohl, pokud by mu byla prokázána nedbalost, tedy pokud věděl, že se do nepřičetnosti požitím alkoholických nápojů může uvést, ale spoléhal na to, že se tak nestane, či to vědět měl, či mohl. Vzhledem k tomu, že negativní vliv návykových látek na organismus a stav přičetnosti jedince je všeobecně znám, bude pachateli s primárním úmyslem pouze „se opít“, nedbalost často prokázána.

Pachatelem „Rauschdeliktu“ může být v zásadě kdokoli splňující obecné znaky trestného činu – tedy věk a přičetnost. Přičetností rozumějme stav před zaviněným uváděním se do stavu nepřičetnosti, nikoliv ve vztahu ke kvazideliktu. Dle subjektů můžeme rozlišovat tři druhy trestných činů: obecné (pachatelem může být kdokoli), zvláštní (pachatelem může být pouze omezený okruh subjektů, např. veřejný činitel) a vlastnoruční.⁵⁵ V teorii je tento čin celkem bez diskuzí pokládán jako tzv. vlastnoruční delikt. Vlastnoruční delikt je takový delikt, který pachatel provede bezprostředně sám. Lze říci, že páchaný delikt je s osobou pachatele spojen „tělesně“. Neznamená to však, jak by se mohlo zdát z názvu, že vlastnoruční delikt je nutno spáchat rukou. Jednoduše je zde potřeba bezprostředního, přímého a tělesného působení.⁵⁶ Je třeba mít ovšem na paměti, že opilství je složeno z uvedení se do stavu nepřičetnosti a následného spáchání kvazideliktu. Podmínka osobního jednání musí být splněna u obou těchto složek. Vlastnoruční delikt nelze spáchat ve formě spolupachatelství, kdy je jedno jednání rozděleno mezi pachatele na více úloh. Vyloučeno je rovněž nepřímé pachatelství, neboť nelze využít někoho jako „živého nástroje“ ke spáchání trestného činu opilství – je to dáno právě díky charakteru vlastnoručních deliktů. Je však možné nepřímé pachatelství jiného trestného činu. Představme si situaci, kdy osoba A s úmyslem spáchat trestný čin vraždy, přivede osobu B do nepřičetnosti tím, že ji opije, nebo využije její nepřičetnosti, a osoba B v této své nepřičetnosti spáchá kvazidelikt, který má jinak znaky trestného činu vraždy. Pokud osoba A měla za cíl osobu B využít ke spáchání vraždy, bude nepřímým pachatelem trestného činu vraždy. Osoba B ovšem o úmyslu osoby A nesmí vědět, jinak by se jednalo o *actio libera in causa dolosa*. Patrně není možno aplikovat ustanovení o návodu. Návodce totiž v druhém vyvolává přesvědčení se do stavu nepřičetnosti dostat, ale už není schopen předvídat, zda tato osoba skutečně kvazidelikt spáchá. Samotné přivedení jiného do nepřičetnosti, bez jakéhokoliv úmyslu jej využít ke spáchání trestného činu, ovšem trestné

---

⁵⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 270.

⁵⁶ DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd*, 1993, č. 2, s. 16.

být nemůže.⁵⁷ Lze se však setkat s názorem, že takové jednání by se dalo klasifikovat jako pomoc. Dle Jiřího Říhy by psychickou pomocí mohlo být neustále připíjení, či povzbuzování ke konzumaci alkoholu, fyzickou pomocí lze chápat objednávání alkoholu či jeho obstarávání. Tato pomoc je ovšem opět mířena k uvedení se do nepříčetnosti, nikoliv ke spáchání kvazideliktu. Osoba A ví, že osoba B v nepříčetnosti páchá výtržnosti a fyzicky napadá personál restaurace. I přes tuto zkušenost ji úmyslně přivádí do nepříčetnosti tím, že objednává stále nový alkohol a vybízí k jeho konzumaci. Osoba B poté skutečně personál restauračního zařízení napadne. Osoba B by tedy byla odpovědná za opilství a osoba A za pomoc k opilství. K tomuto nutno dodat, že pomoc by musela být významnějšího rázu a v rámci akcesority účastenství by byl pomocník odpovědný pouze tehdy, pokud by sám nepříčetný spáchal kvazidelikt.⁵⁸

Zbývá dodat, že vzhledem ke kvazideliktu není rovněž možné spolupachatelství, neboť kvazideliktu chybí některé znaky trestného činu. V takovém případě by tedy pachatel, který považuje páchání trestného činu jako formu spolupachatelství s nepříčetným, nehledě na to, zda o jeho nepříčetnosti ví, odpovídal jako pachatel jediný. Nepříčetný bude pak odpovídat za trestný čin opilství. Pokud někdo neví, že pomáhá nepříčetnému při páchání kvazideliktu, máje ho za osobu příčetnou, může být odpovědný za přípravu k trestnímu činu.⁵⁹

---

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 799–800.

⁵⁸ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 274.

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 799–800.

3. Institut *actio libera in causa*

3.1. Úvod do problematiky

V souladu s konstrukcí „Rauschdeliktu“ jde ruku v ruce také institut *actio libera in causa*. Ten je z hlediska právní úpravy deliktů spáchaných pod vlivem návykové látky institutem velmi složitým, ale důležitým, a je potřeba si jej právě také v návaznosti na trestný čin opilství důkladně objasnit. Velkou výhodou české právní úpravy oproti úpravám zahraničním je to, že odpovědnost za tzv. *actio libera in causa* je v trestním zákoníku přímo upravena. V jiných právních úpravách tomu tak není a vznikají tím jisté rozpory se zásadou *nullum crimen sine lege scripta et stricta*. Tak tomu je např. v úpravě německé a koneckonců i v úpravě slovenské, která je v tomto ohledu pouze polovičatá, neboť zde není upraven kulpózní případ *actio libera in causa*. Je třeba říci, že po novele trestního zákona z roku 1991, kterou byl nově upraven trestný čin opilství, který doposud zákon č. 140/1961 vůbec nereflektoval, byl rovněž v druhém odstavci § 201a upraven pouze dolózní případ *actio libera in causa*. Ustanovení druhého odstavce tedy znělo: „Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.“ Taková úprava tedy koresponduje se současnou úpravou slovenskou. Je v celku logické, že téměř okamžitě se toto řešení stalo terčem kritiky. Teorie poukazovala na to, že pokud má být tento institut upraven přímo v zákoně, měl by být upraven jako celek – tedy nejen případ dolózní, ale i kulpózní. Dalším argumentem bylo to, že při takovéto polovičaté úpravě mohou vznikat výkladové diskrepance, a to zejména v souvislosti s výkladem ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 140/1961 Sb.. Ve zmíněném odstavci bylo přímo poukazováno na to, že k trestnosti je třeba zavinění úmyslného, pokud není výslovně řečeno, že stačí zavinění z nedbalosti. U kulpózního *actio libera in causa* tato podmínka ovšem splněna nebyla, neboť upraven byl pouze případ dolózní. Patrně z důvodu této kritiky bylo v roce 1993 ustanovení § 201a novelizováno a do druhého odstavce byla přidána rovněž kulpózní varianta *actio libera in causa*.⁶⁰ Otázkou zůstává vhodnost systematického zařazení tohoto institutu do zvláštní části trestního zákona, neboť *actio libera in causa* není v žádném případě samostatnou skutkovou podstatou – jedná se o konstrukci působící obecně, na všechny trestné činy, a měla by tedy být z hlediska systematického řazení zakomponována v části obecné, nejlépe v rámci ustanovení o nepřičetnosti, s kterým úzce souvisí a navazuje na něj. Zbývá dodat, že současný trestní zákoník úpravu *actio libera in causa* ze zákona č. 140/1961 Sb. doslovně recipoval a

---

⁶⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 39.

zákonodárce na výše zmíněnou výtku jisté nesystematičnosti zařazení tohoto institutu do zvláštní části nikterak nereagoval. Problematice *actio libera in causa* se obšírně věnoval ve své práci⁶¹ Jiří Říha. Jeho článek se pro mne stal hlavním zdrojem informací k této kapitole.

Případy *actio libera in causa* lze charakterizovat jako konstrukci o dvou jednáních, které na sebe navazují. V první fázi je pachatel charakterizován jako příčetný a v úmyslu či z nedbalosti se přivádí do stavu nepřičetnosti. V této fázi ale pachatel ještě nenaplnuje znaky skutkové podstaty trestného činu, pouze si způsobuje nepřičetnost. Tato první část jednání bývá také nazývána *causa* neboli příčina. Druhá fáze je charakterizována jako konkrétní páchaní trestného jednání v nepřičetnosti. Můžeme ji rovněž označit jako *actio*. Z uvedeného lze za jistých okolností dovést název celé konstrukce – *actio*, jako účinek či následek je podmíněn příčinou, tedy *causou*. Mezi nimi je samozřejmě příčinná souvislost. *Actio libera in causa* je tedy vlastně v překladu doslova „jednání svobodné ve své příčině“. Pro první fázi dále platí, že si pachatel nemusí nutně navodit nepřičetnost, nýbrž se rovněž může dostat do tzv. neschopnosti jednání. Neschopností jednat se rozumí takový stav, kdy pachatel není schopen ovlivňovat vnější skutečnosti, nemusí být však nutně nepřičetný. Jde např. o známý případ drážního zřízence, který si vezme prášek na spaní v úmyslu zaspát povinnost učinit důležitý úkol (např. přehodit výhybku). Pokud bychom chtěli uvedená jednání rozfázovat ještě podrobněji, a z teoretického hlediska výstižněji, můžeme první fázi rozdělit na dvě podfáze, kdy v první z nich se příčetný pachatel dostává do nepřičetnosti (neschopnosti jednání) a ve druhé nepřičetným, respektive neschopným jednat již je. Druhou fázi lze rovněž rozdělit do dvou složek. V první z nich pachatel naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, ve druhé nabývá příčetnosti, či schopnosti jednat.⁶²

Je jistě vhodné si v rámci tohoto institutu nastínit alespoň základní teoretická východiska opodstatňující aplikaci *actio libera in causa*. Lze vycházet ze tří základních teorií: řešení v rámci skutkové podstaty, teorii výjimky a teorii neslučitelnosti s principy trestního práva, či s ústavními principy. Řešení v rámci skutkové podstaty lze dále dělit na teorii předsunutí, teorii extenzivní a teorii bezpráví.

Teorie předsunutí, která je velmi často prosazována německými teoretiky, upřednostňuje samotné uvedení se do nepřičetnosti před spácháním konkrétního jednání v nepřičetnosti (*actio subsequens*). Pravdou zůstává, že ono přivedení se do stavu nepřičetnosti nenaplnuje znaky skutkové podstaty jednání v *actio subsequens*, dle této teorie

---

⁶¹ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33–40.

⁶² Tamtéž, s. 33–34.

jej však lze považovat za jeho počátek. Nutno podotknout, že tento model nečiní žádné potíže s *actio libera in causa culposa* a není v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege scripta*, což je právě pro německý právní řád výhodné, neboť zde institut *actio libera in causa* není přímo kodifikován a zůstává tak v rovině právního obyčeje. Na teorii předsunutí v mnoha ohledech navazuje teorie extenzivní. Hlavním rozdílem je to, že uvedení se do nepřičetnosti není počátkem trestného jednání, jak pojednává teorie předsunutí, ale pouze jeho přípravnou fází. Pokud dojde na základě této fáze ke spáchání trestného činu, či alespoň k jeho pokusu, nabývá tato přípravná fáze z hlediska odpovědnosti pachatele na relevanci. Za spíše okrajovou lze považovat teorii bezpráví. Ta upřednostňuje nahlížení na jednání v *actio subsequens* a jeho příčinu jako celek z pohledu materiálního bezpráví. Není nutno se touto teorií více zabývat, neboť z pohledu českého právního řádu nepředstavuje uspokojivé teoretické východisko pro opodstatnění institutu *actio libera in causa*. Nejvýznamnější, a pro české trestní právo zřejmě nejpoužitelnější, je teorie výjimky. Tato přímo popírá teze stanovené teoriemi řešení v rámci skutkové podstaty a nepokládá uvádění se do nepřičetnosti ani jako počátek, ani jako přípravu trestného činu. Zaměřuje se přímo na jednání uskutečněné v rámci *actio subsequens* a podle něj stanovuje trestní odpovědnost pachatele. Východiskem této teorie je tzv. výjimka z koincidenčního principu. Dle koincidenčního principu musí být pachatel v době činu přičetný. To splňuje např. teorie předsunutí, neboť trestnost je posuzována již na počátku uvádění se do nepřičetnosti, tedy v době, kdy je pachatel ještě přičetný. Naopak, dle teorie výjimky tento koincidenční princip být splněn nemůže, protože se zde posuzuje *actio subsequens* – tedy jednání v nepřičetnosti. Nevýhodou této teorie je fakt, že ve většině právních řádů evropských zemí není *actio libera in causa* přímo kodifikováno a vzniká tak rozpor se zásadou *nullum crimen sine lege scripta*. Toto ovšem nečiní problémy v trestním zákoně českém, jelikož oba modely *actio libera in causa* jsou upraveny ve zvláštní části v rámci ustanovení o trestném činu opilství. Jistým systematickým nedostatkem je sice jejich řazení do zvláštní části (systematicky správně by měl být institut *actio libera in causa* řazen za ustanovení o nepřičetnosti v části obecné), nepokládám to však za problém závažný a teorii výjimky lze tedy v českém trestním zákoně vcelku bez problému použít. Poslední zde zmíněnou teorií je teorie neslučitelnosti. Zastánci tohoto řešení zcela popírají institut *actio libera in causa* a považují jej jako nadbytečný, hlavně v jeho kulpózní podobě. Jednání spáchaná ve formě *actio libera in causa* lze dle této teorie úspěšně řešit v rámci skutkové podstaty trestného činu opilství. Ostatní teoretické přístupy jsou rovněž v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege* a s koincidenčním principem. Vzhledem k tomu, že u nás je *actio libera in causa* upraveno přímo v zákoně, je tato teorie pro český systém trestního práva

nepoužitelná a lze ji považovat za marginální i v jiných evropských zemích. Domnívám se, že naše právní úprava disponuje nespornou výhodou oproti např. úpravě německé, z důvodu zařazení *actio libera in causa* přímo v zákoně a zamezuje tak četným diskrepancím jak v teorii, tak praxi.⁶³

3.2. Actio libera in causa dolózní

Actio libera in causa dolózní je formou páchaní trestného činu, kde pachatel musí naplnit skutkovou podstatu trestného činu zaviněně ve formě úmyslu. Charakteristické je, jak výše zmíněno jednání ve dvou fázích. Obě tyto fáze musí být kryty úmyslem. Ten je někdy v teorii označován také jako tzv. „dvojitý úmysl“, neboť úmyslné je jak přivodění si nepřičetnosti, tak jednání páchané v nepřičetnosti. Ono jednání v druhé fázi bude zřejmě v praxi mnohem častěji omisivního charakteru.⁶⁴ Je sice praktické vysvětlit *institut actio libera in causa dolosa* na známém „opití se na kuráž“ (pachatel požívá alkoholické nápoje v úmyslu se dostat do nepřičetnosti, aby neměl psychický blok při započetí s pácháním trestného činu – střízlivý „by na to neměl“), pravdou ovšem zůstává, že se takový příklad bude v praxi vyskytovat spíše výjimečně, neboť po uvedení se do nepřičetnosti již není pachatel s to se určitým způsobem kontrolovat a své jednání korigovat. Pachatel ze sebe v nepřičetnosti činí jakýsi „živý nástroj“, u kterého při komisivním trestném činu je jen souhrou náhod, zda původně zamýšlený trestný čin (vražda konkrétní osoby) bude spáchán. Mnohem praktičtější je tedy u *actio libera in causa* úmysl nepřímý (*dolus eventualis*). Pachatel přivádějící se do stavu nepřičetnosti ví, že jako nepřičetný má sklony k násilné trestné činnosti – konkrétně již několikrát v parku při cestě domů znásilnil ženu – a je srozuměn, že pokud se dnes přivede do nepřičetnosti, může se toto jednání po cestě domů opakovat, bude odpovídat za *actio libera in causa dolosa*, pokud se v nepřičetnosti onoho znásilnění skutečně dopustí. Nestačí však pouze vědomí, že v nepřičetnosti zpravidla páchá trestnou činnost, musí zde existovat úmysl ke konkrétnímu činu. Bez tohoto úmyslu bude pachatel odpovídat za trestný čin opilství. Je rovněž nezbytné, aby se v rámci zachování příčinné souvislosti jednání páchané v nepřičetnosti neodlišovalo v podstatných rysech od skutkové podstaty trestného činu, který měl pachatel v úmyslu spáchat před započtím uvádění se do stavu nepřičetnosti. Pokud by se pachatel s úmyslem zabít osobu A přivedl do nepřičetnosti a v této pak místo osoby A usmrtil osobu B, nejednalo by se o *error in persona*,

---

⁶³ ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 34-39.

⁶⁴ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakl. Orac, 2003, s. 245.

jak by se na první pohled mohlo zdát, nýbrž o tzv. odchýlení rány (*aberratio ictus*). Je totiž opět nutné si uvědomit, že pachatel je v nepřičetnosti a je tedy nezbytné jej posuzovat jako živý nástroj, který již nemá schopnost budoucí děj do nabytí přičetnosti ovlivňovat. V takovém případě bude pachatel s ohledem na výše uvedené odpovídat za nedbalostní trestný čin ve vztahu k osobě B a za pokus trestného činu ve vztahu k osobě A.⁶⁵

3.3. Actio libera in causa kulpózní

Kulpózní *actio libera in causa* můžeme charakterizovat jako úmyslné či nedbalostní uvedení se do stavu nepřičetnosti bez úmyslu spáchat v tomto stavu trestný čin. Tento nepřičetný pachatel však trestný čin spáchá a odpovídá za něj, protože bez přiměřených důvodů spoléhal, že jej nespáchá (vědomá nedbalost), nebo o tom že jej spáchat může vzhledem ke svým osobním poměrům a okolnostem vědět měl a mohl (nevědomá nedbalost). Nedbalost u *actio libera in causa culposa* spočívá dle naší právní úpravy právě v onom uvedení se do stavu nepřičetnosti, což ji viditelně odlišuje od „Rauschdeliktu“. Trestnost je zde tedy posuzována již podle samotného přivedení se do stavu nepřičetnosti.⁶⁶ Jiří Říha uvádí v citovaném článku v teorii sporný případ pachatele, který v úmyslu spáchat trestný čin se „napije na kuráž“, nemá v úmyslu se uvést do nepřičetnosti, avšak právě jeho nedbalostí se požitím alkoholických nápojů do nepřičetnosti nakonec uvede a v této pak spáchá trestný čin, který původně zamýšlel. O jakou formu *actio libera in causa* tedy půjde? Citovaný autor argumentuje tím, že neplánovaným nedbalostním uvedením se do nepřičetnosti se pachatel výrazně odchýlil od předpokládaného průběhu páchaní trestného činu a nic na tom nemění i jeho následný souhlas s jednáním v nepřičetnosti uskutečněným. Dle jeho názoru jde tedy o nedbalostní *actio libera in causa*. Pokud by dle zvláštní části trestního zákoníku nebylo možno daný trestný čin spáchat v nedbalostní formě (autor uvádí např. trestný čin znásilnění), odpovídal by pachatel nikoliv v rámci *actio libera in causa culposa*, nýbrž za trestný čin opilství.⁶⁷ Jsem však toho názoru, že uvedená argumentace popírá základní principy institutu *actio libera in causa*. Myslím si, že ono „nepředpokládané“ a nedbalostní uvedení se do nepřičetnosti nemůže překrýt původní pachatelův úmysl trestný čin spáchat. To, že si přivodil nepřičetnost z nedbalosti považuji za irelevantní a příkláním se k názoru, že jsou zde dány podmínky pro klasifikaci daného případu jako *actio libera in causa dolosa*. Nedbalostní navození stavu nepřičetnosti zde nepovažuji za podstatné odchýlení se od předpokládaného

---

⁶⁵ ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69-71.

⁶⁶ Tamtéž, s. 71.

⁶⁷ Tamtéž, s. 70.

průběhu páchaní trestného činu. Velmi zajímavá situace může nastat, pokud se pachatel úmyslně přivádí do nepřičetnosti se záměrem řídit motorové vozidlo a následně díky neopatrné jízdě způsobí dopravní nehodu a usmrtí jiného účastníka silničního provozu. Takové jednání bychom mohli klasifikovat jako jednočinný souběh trestného činu ohrožování pod vlivem návykové látky spáchaného formou *actio libera in causa dolosa* a trestného činu ublížení na zdraví formou *actio libera in causa culposa*.⁶⁸ Otázkou zůstává, zda výše uvedené situace budou mít své opodstatnění v praxi a nezůstanou spíše v rovině akademické.

---

⁶⁸ ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 70.

4. Některé instituty přímo související s trestným činem opilství

4.1. Nepříčetnost

Jak již bylo výše několikrát zmíněno, trestný čin opilství úzce souvisí s tzv. nepřičetností potenciálního pachatele, respektive se zaviněným přivedením se do tohoto stavu. Příčetnost jako taková je jedním se znaků charakterizujících subjekt trestného činu. Legální definici příčetnosti v platné právní úpravě nenalezneme. Příčetnost lze jednoduše charakterizovat jako schopnost pachatele rozpoznat protiprávnost svého činu a schopnost ovládat své jednání. Takto definovaná příčetnost je vlastně odvozena z definice nepřičetnosti, která je v trestním zákoníku zakomponována v § 26. V souladu s ustanovením § 26 je trestní odpovědnost vyloučena u toho, kdo pro duševní poruchu v době činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost, nebo ovládat své jednání. V novém trestním zákoníku termín „protiprávnost“ nahradil dříve používaný výraz „nebezpečnost činu pro společnost“. Tato změna byla vynucena odlišným vymezením pojmu trestného činu v nové právní úpravě. V předcházející právní úpravě se setkáváme s formálně-materiálním pojetím trestného činu, kde onen termín „nebezpečnost činu pro společnost“ jistým způsobem odstraňoval tvrdost zákona a dával prostor pro větší individualizaci v posuzování jednotlivých případů. Toto pojetí se ovšem setkávalo s kritikou, především z důvodu jisté neurčitosti. Formální pojetí trestného činu tuto vágnost sice odstraňuje, setkává se ovšem rovněž s kritickým hodnocením. Formální pojetí trestného činu totiž presumuje více kazuistické právní normy a nezbyvá prostor pro abstraktnost, což může v budoucnu při tvorbě a výkladu právních norem činit potíže.⁶⁹ Aby bylo jednání možno klasifikovat jako jednání ve stavu nepřičetnosti, musí být kumulativně splněny tyto podmínky: potenciální pachatel musí trpět duševní poruchou, je zcela vymizelá schopnost rozpoznat protiprávnost jednání, nebo schopnost ovládat ono jednání, tato vymizelá rozpoznávací, nebo ovládací schopnost je zapříčiněna duševní poruchou, a konečně duševní porucha stejně jako ztráta rozpoznávací, či ovládací schopnosti musí existovat v době spáchání činu.

V zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM) byla ještě navíc v § 5 zavedena tzv. relativní či podmíněná příčetnost. Rozdíl mezi nepřičetností dle trestního zákoníku a relativní nepřičetností dle ZSM bychom mohli hledat v příčinách jejich vzniku. Nepříčetnost dle trestního zákoníku je totiž vázána na duševní poruchu, kdežto relativní nepřičetnost je vázána na tzv. rozumovou a

---

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 114–123.

mravní vyspělost mladistvého pachatele. Zákonodárce tuto relativní nepřičetnost v ZSM zavedl proto, že vývoj jedince ještě nemusí být v období mezi patnáctým a osmnáctým rokem života zcela ukončen a u rozumové a mravní složky mladistvých pachatelů mohou vznikat četné interindividuální rozdíly. Tedy některý mladistvý je již plně schopen rozpoznat protiprávnost činu a ovládat své jednání, jiný tohoto stupně vývoje ještě nedosáhl. Rozhodně nelze nedostatek rozumové a mravní vyspělosti považovat za projev chorobného stavu, je pouze důsledkem opožděnosti vývoje jedince. V pochybnostech o tom, zda mladistvý spáchal čin jako rozumově a mravně vyspělý, je třeba přibrat znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalce z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii v souladu s § 58 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. (ZSM).⁷⁰

U nepřičetnosti je nutno rozlišovat tzv. kritéria nepřičetnosti. Jsou to kritéria biologická neboli lékařská a kritéria psychologická neboli juristická.⁷¹ Lze se setkat i s termínem „kritéria přičetnosti“⁷², z logiky věci je ovšem dle mého názoru vhodnější operovat s termínem „kritéria nepřičetnosti“, neboť v obou těchto kritériích jsou vlastně dány důvody zakládající nepřičetnost.

Mezi biologická kritéria lze zařadit duševní chorobu (např. schizofrenie či maniodepresivní psychóza), bezvědomí, poruchu vědomí, slabomyslnost a duševní poruchu, která je termínem nejširším, zahrnujícím všechny shora uvedené, a také nejvíce používaným.⁷³ Lze se rovněž setkat s dělením odlišným – Pavel Šámal a kol. rozdělují ve svém komentáři k trestnímu zákonu duševní poruchy na „duševní choroby (např. progresivní paralýza, schizofrenie, maniodepresivní psychóza, schizo-afektivní psychóza, senilní demence apod.), chorobné duševní stavy (např. slabomyslnost, psychopatie, vývojová opoždění, vývojové poruchy apod.) a krátkodobé duševní poruchy (např. patologická opilost, komplikovaná opilost, patologická rozespalost a jiné těžké poruchy vědomí, epizodní duševní poruchy provázející chronické nervové choroby – epileptické záchvaty, narkolepsie, migréna, dále duševní poruchy po otřesu mozku, po omráčení bleskem, po otravách apod.)“⁷⁴. Pro naše potřeby je tedy vhodné operovat s termínem duševní porucha. Nicméně je třeba tento termín

---

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 112-113.

⁷¹ SOLNAR, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti.* Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakl. Orac, 2003, s. 231.

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 1. vydání.* Praha: Leges, 2009, s. 186.

⁷³ SOLNAR, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti.* Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakl. Orac, 2003, s. 231-232.

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 113.

nějakým způsobem charakterizovat. Duševní porucha se definuje jako „zřetelná odchylka od běžné normy, resp. od stavu zdraví, kterým se rozumí stav úplné duševní a sociální pohody“⁷⁵. Duševní poruchu jako jakousi odchylku od běžné normy lze komparovat interindividuálně a intraindividuálně. V prvním případě se komparují osoby podobného věku, sociálního postavení, podobných vlastností atd., ve druhém pak změna duševního stavu konkrétní osoby v závislosti na určitém časovém úseku.⁷⁶ Rekodifikace trestního práva hmotného přinesla dále jednu významnou změnu. V § 123 zákona č. 40/2009 Sb. totiž najdeme legální definici duševní poruchy. Předchozí právní úprava duševní poruchu jako takovou nedefinovala. Dle § 123 zákona č. 40/2009 Sb. se duševní poruchou rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že duševní porucha může mít různé formy a mohou existovat různé příčiny jejího vzniku. Takto lze dělit duševní poruchy na vrozené (mentální retardace) a získané (syndrom patologického hráčství), trvalé (mentální retardace) a krátkodobé (epileptický záchvat). Příčiny duševní poruchy nutno hledat v duševní nemoci či jiné nemoci. Duševní porucha je rovněž často vyvolána požitím návykových látek, což je pro účely tohoto výkladu příčina nejdůležitější.⁷⁷ Domnívám se, že legální definice duševní poruchy, by měla být v trestním zákoníku koncipována jinak. Toto ustanovení se zdá být jakýmsi konglomerátem taxativního a demonstrativního výčtu, kde jsou jednak výslovně určité typy duševních poruch zmíněny a díky termínu „nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka“ v závěru ustanovení možno považovat druhy duševních poruch uvedených v ustanovení jako výčet demonstrativní.⁷⁸ S rozvojem poznatků v oblasti psychiatrie a obecné medicíny nastává nebezpečí, že některé nově diagnostikované duševní choroby nebude možno subsumovat pod ustanovení § 123 trestního zákoníku a pachatelé by tedy mohl být uložen např. trest odnětí svobody, namísto v konkrétním případě vhodnějšího ochranného léčení. Vzhledem k tomu, že v budoucnu by mohly vznikat na základě výše uvedeného různorodé výkladové problémy, bylo by zřejmě vhodné *de lege ferenda* ustanovení o duševní poruše simplifikovat a zobecnit. Zákonodárce by se mohl například inspirovat popisem duševní poruchy na základě aspektu psychiatrického. Zbývá dodat, že zkoumání duševní poruchy jako takové a jejího průběhu je

---

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 186.

⁷⁶ SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, s. 180.

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 187.

⁷⁸ Tamtéž.

úkolem psychiatrie, v trestním právu je relevantní pouze to, zda měla ona duševní porucha vliv na rozpoznávací a ovládací složku jednání potenciálního pachatele.⁷⁹

Jádrem psychologických neboli juristických kritérií je neschopnost rozpoznat protiprávnost nebo neschopnost ovládnout své jednání. Velmi důležité je, že tyto prvky nemusí být splněny kumulativně, nýbrž stačí, že je vymizelá buď složka rozpoznávací nebo složka ovládací. Je zajímavé, že v některých starších právních úpravách (např. německý trestní zákon z roku 1871) bylo zohledňováno pouze kritérium volní, tak v jiných (např. rakouský trestní zákon z roku 1852) byla volní složka zcela irelevantní a bylo operováno pouze se složkou rozumovou.⁸⁰ Alternativní pojetí rozumové a volní složky se zdá být řešením nejlepším. K uvedenému je nezbytné poznamenat, že kritérium biologické, tedy obecně duševní porucha, musí být příčinou vymizení rozumové nebo volní složky, tedy kritéria psychologického. Zjednodušeně řečeno tedy musí být mezi kritériem biologickým a kritériem psychologickým vztah příčinné souvislosti. Rozpoznávací a volní složku, tedy schopnost rozpoznat protiprávnost činu a ovládat jednání je nutno posuzovat individuálně ke konkrétnímu případu. Pachatel totiž může mít vymizelou rozpoznávací nebo ovládací schopnost k určitému trestnímu činu, ale k jinému jsou tyto schopnosti zachovalé. Tak například pachatel trpící duševní poruchou nedokáže rozpoznat protiprávnost trestného činu zneužití informace a postavení v obchodním styku, ale k trestnému činu vraždy je složka rozpoznávací zcela zachována. Stejně tak pyroman může postrádat ovládací schopnost k trestnému činu obecného ohrožení, naopak ale ve vztahu k trestnému činu krádeže je jeho ovládací složka zachována. Rovněž je nutno dodat, že otázka přičetnosti pachatele je otázkou právní, je tedy nutno aby případnou nepřičetnost posuzovaly orgány činné v trestním řízení, nikoliv znalci, kteří svými posudky vytvářejí pouze podklad pro rozhodnutí o nepřičetnosti.⁸¹ Jak již bylo zmíněno, biologické kritérium (duševní porucha) musí být příčinou kritéria psychologického. Jinak řečeno, nestačí pouze duševní porucha v době spáchání činu, nýbrž v důsledku této poruchy musí být vymizelá alternativně buď rozpoznávací nebo ovládací složka, případně oboje. Duševní porucha sama o sobě beztrestnost pachatele nezakládá. Z toho vyplývá, že duševní porucha zde musí existovat v době spáchání činu, existence duševní poruchy v době před spácháním činu je irelevantní, což je zřetelné přímo z ustanovení § 26 trestního zákoníku. Dále také na trestnosti pachatele nic nemění fakt, že duševní porucha

---

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 187.

⁸⁰ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakl. Orac, 2003, s. 232.

⁸¹ Tamtéž, s. 237.

nastala až po spáchání trestného činu. Může to být ovšem důvod ke zvláštnímu postupu vůči pachateli, pokud by ten nebyl schopen vzhledem k nastalé duševní poruše pochopit smysl trestního stíhání. V takovém případě je namístě postupovat v souladu s ustanoveními § 173, § 188, § 224, § 255, § 257 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, tedy přerušit trestní stíhání. Pokud ovšem trestní řízení již skončilo vynesáním pravomocného rozsudku, je namístě v případech vzniku duševní poruchy postupovat dle ustanovení § 322 odst. 1 a § 325 odst. 1 trestního řádu, tedy dle ustanovení o odkladu výkonu trestu odnětí svobody a přerušení výkonu trestu odnětí svobody.⁸²

4.2. Zmenšená přičetnost

Vedle nepřičetnosti se lze v platných právních předpisech trestního práva setkat rovněž s termínem zmenšená přičetnost. Lze říci, že zmenšená přičetnost je pojmem relativně mladým a jeho koncepce vyvolávala často rozporuplné reakce napříč právními řády evropských zemí. Dříve byla zmenšená přičetnost mnoha teoretiky považována jako polehčující okolnost, což není správné, neboť polehčující okolnost musí být taková okolnost, která je sto snížit závažnost činu, a to v případě zmenšené přičetnosti nemusí být vůbec dáno, ba právě naopak. Činy spáchané ve zmenšené přičetnosti neodůvodňují snížení trestní sazby, je ovšem namístě postupovat vůči pachateli zvláštním způsobem vzhledem ke konkrétní situaci. Lze tedy kladně hodnotit to, že se zákonodárce neinspiroval některými právními úpravami zahraničními (např. ruskou) a institut zmenšené přičetnosti mezi polehčující okolnosti nezařadil.

Při komparaci nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti lze dojít k faktu, že oba tyto stavy jsou vyvolány duševní poruchou. Rozdíl je zřetelný u intenzity oslabení rozpoznávací a volní složky, kdy u nepřičetnosti – jak již bylo shora zmíněno – je rozpoznávací nebo ovládací složka zcela vymizelá, načež u stavu zmenšené přičetnosti stačí pouze jejich výraznější oslabení. Duševní poruchy, které mohou zapříčinit stav zmenšené přičetnosti lze rozdělit na: chronické duševní choroby (např. chronický alkoholismus s poškozením mozku a jiných orgánů), chronické chorobné stavy (např. psychopatie, mentální a vývojové retardace, některé případy hluchoněmých) a krátkodobé duševní poruchy (např. afekt, nálada s patickou složkou, duševní poruchy zapříčiněné únavou, nezaviněné alkoholové opojení).⁸³

---

⁸² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 188-189.

⁸³ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakl. Orac, 2003, s. 241.

Jak již bylo uvedeno, zmenšená přičetnost odůvodňuje použití zvláštního postupu vůči pachateli. Tyto postupy lze rozdělit na obligatorní a fakultativní. Obligatorním důsledkem spáchání činu ve stavu zmenšené přičetnosti je aplikace § 40 trestního zákoníku, dle kterého je namístě při stanovení druhu a výměry trestu přihlídnout k faktu, že čin byl spáchán ve stavu zmenšené přičetnosti. Musí být ovšem splněna podmínka, že pachatel se nacházel ve stavu zmenšené přičetnosti nezaviněně, tedy nepřivodil si tento stav ani z nedbalosti. Jiná situace ovšem nastane, pokud se jedná o pachatele mladistvého. V takovém případě je nutné aplikovat ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, dle kterého je nutno při stanovení druhu a výměry trestního opatření přihlídnout k faktu, že mladistvý se nacházel ve stavu zmenšené přičetnosti, nehledě na to, zda byla tato zmenšená přičetnost zaviněná či nezaviněná. Tedy u mladistvých pachatelů je zohledňována zmenšená přičetnost zaviněná i nezaviněná, u dospělých pouze nezaviněná. Mezi fakultativní postupy lze zařadit fakultativní uložení ochranného léčení, snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za současného uložení ochranného léčení, upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení, upuštění od potrestání za současného uložení zabezpečovací detence a upuštění od uložení trestního opatření za současně uloženého ochranného léčení nebo zabezpečovací detence.⁸⁴

4.3. Znalecké dokazování

V trestněprocesním řízení je s objasňováním nepřičetnosti pachatele úzce spjat institut znalce. V souladu s ustanovením § 105 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu je nezbytné přibrat znalce orgánem činným v trestním řízení tehdy, pokud je třeba k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení odborných znalostí, a nepostačuje, aby si orgán činný v trestním řízení vyžádal odborné vyjádření. Zmíněné ustanovení tedy poukazuje na nezbytnost přibrání znalce v případech, kdy orgán činný v trestním řízení není schopen pro odbornost dané otázky učinit závěr sám. Toto je ovšem nutno posuzovat objektivně, neboť může nastat situace, kdy ten konkrétní orgán činný v trestním řízení sice potřebnými odbornými znalostmi disponuje, nicméně je i tak povinen si vyžádat odborné vyjádření či přibrat znalce.⁸⁵ V trestním řádu jsou přímo zakotveny situace, kdy je přibrání znalce obligatorní – tedy není postačující odborné vyjádření. Právě nutnost vyšetření duševního stavu pachatele zakládá dle § 116 trestního řádu povinnost přibrat znalce z oboru psychiatrie. Dle aktuální právní úpravy postačí k vyšetření

---

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 190-191.

⁸⁵ Např. Rozhodnutí č. 40/94 – III.

duševního stavu obviněného pouze jeden znalec, pokud se nejedná o objasnění skutečnosti zvláště důležité. Před novelou z roku 2001 bylo nutno k vyšetření duševního stavu přibrat zásadně znalce dva.⁸⁶ Je jisté, že tato „redukce“ v aktuální právní úpravě skýtá jisté výhody i nevýhody. Výhodu této novely spatřuji v tom, že snížením počtu obligatorně přibraných znalců v otázce posouzení duševního stavu pachatele ze dvou na jednoho se úměrně snižují náklady řízení (znalecký posudek je záležitost dosti nákladná) a naopak by se teoreticky měla zvýšit rychlost řízení, s čímž souvisí v určitých případech zamezení průtahů řízení. Je však pravdou, že posuzování duševního stavu obviněného je otázkou dosti závažnou, a leckdy v trestním řízení stěžejní, a proto při vyšetření duševního stavu pouze jedním znalcem by mohly vznikat pochybnosti. V souladu s názorem Dagmar Císařové a Marie Vanduchové se domnívám, že obligatorní posuzování duševního stavu obviněného dvěma znalci bylo opodstatněné. Nejen proto, že jak již bylo řečeno, se jedná o otázku velmi závažnou a neméně obtížně posouditelnou, ale i proto, že toto vyšetření může znamenat dosti citelný zásah do základních práv obviněného. Obviněný totiž může být, pokud je to nezbytně nutné, umístěn za účelem důkladného zjištění duševního stavu do zdravotnického zařízení, nebo pokud je již ve vazbě, do zvláštního oddělení nápravného zařízení. Toto lze považovat za závažný zásah do základních lidských práv obviněného.⁸⁷ Zákodárce se při novelizaci § 105 trestního řádu zřejmě inspiroval některou ze zahraničních trestněprávních úprav, kde stačí k otázkám duševního stavu obviněného přibrat znalce pouze jednoho. Dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže je ovšem u mladistvého třeba v případech vyšetření jeho duševního stavu vždy nutno přibrat znalce dva. V § 58 citovaného zákona je rovněž přesně určena odborná kvalifikace znalců, kdy musí být přibrán znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii. Pokud by byl k vyšetření zdravotního stavu mladistvého přibrán znalec pouze jeden, znamenalo by to absolutní neúčinnost důkazu. To ovšem neplatí pouze v případech mladistvých, nýbrž rovněž v případech dospělých pachatelů za situace obligatorního přibrání dvou znalců, tedy při objasňování skutečností zvláště důležitých a při prohlídce a pitvě mrtvoly. Kdy lze hovořit o objasňování skutečností zvláště důležité vysvětluje Jiří Jelínek. Jde např. o případy „závažné dopravní nehody, železniční nehody, výbuchu v dole, srážky letadla apod.“⁸⁸ Pokud to pokládá znalec za vhodné, může si pro některé otázky týkající se zpracování znaleckého

---

⁸⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 52.

⁸⁷ Tamtéž, s. 53.

⁸⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. I. vydání. Praha: Leges 2010, s. 397.

posudku ustanovit konzultanta. Znalec ovšem odpovídá za celý znalecký posudek, nehledě na to, že některé dílčí části znaleckého posudku vypracoval konzultant. Tedy konzultant není odpovědný ani za dílčí otázky, jež byly předmětem jeho práce.⁸⁹ Dle § 116 odst. 1 trestního řádu je ke zjištění duševního stavu obviněného nutné, aby přibráný znalec byl z oboru psychiatrie. Tato podmínka není splněna, pokud by byl přibrán k tomuto zjišťování psycholog, nehledě na to, zda pracuje v oboru psychiatrie a má potřebné znalosti. Znalcem z oboru psychiatrie se tedy rozumí osoba s vysokoškolským vzděláním v oboru medicíny se specializací na psychiatrii. Takovým znalcem může být dle rozhodovací praxe soudů rovněž sexuolog, pokud disponuje potřebnou atestací v oboru psychiatrie. Přibrání znalce sexuologa s atestací v oboru psychiatrie je zvláště vhodné tehdy, pokud je podezření, že trestný čin měl sexuální podtext, nebo byl spáchán sexuálním deviantem.⁹⁰

Postup při ustanovení znalce je podrobněji upraven v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a prováděcí vyhlášce č. 37/1967 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Tyto předpisy neupravují pouze ustanovení znalce, ale rovněž způsob a výpočet náhrady nákladů vynaložených znalcem v souvislosti s vyhotovením znaleckého posudku a odměnu za jeho vyhotovení (tzv. znalečné) a v prováděcí vyhlášce jsou rovněž upraveny náležitosti znaleckého posudku. Znalcem je zásadně osoba zapsaná v seznamu znalců, nemusí tomu ovšem tak být vždy. Někdy je nutno přibrat znalce *ad hoc*, který v seznamu znalců zapsán není. Tyto případy se však zdají být spíše výjimkou. K vyhotovení znaleckého posudku může být rovněž vyzván odborný ústav, vysokoškolské zařízení, pracoviště zaměřené na znaleckou činnost, či jiná vědecká instituce. Taková výzva by ovšem měla být v souladu s ustanovením § 110 odst. 1 trestního řádu odůvodněna výjimečným, zvláště obtížným případem, vyžadujícím zvláštní vědecké posouzení. Znalec musí být nestranný a je vyloučena jeho podjatost. Na tyto situace pamatuje trestní řád v § 105 odst. 2 a 4. Je třeba vždy zkoumat důvody, pro které by mohl být znalec z podání znaleckého posudku vyloučen. Podjatost znalce chápeme tak, že má určitý vztah k projednávané věci, účastníku řízení a jeho zástupci, či k orgánům činným v trestním řízení. Ustanovení § 105 odst. 4 trestního řádu výslovně vylučuje přibrání znalce za účelem vyhotovení znaleckého posudku, prohlídce a pitvě mrtvolý lékaře, který ošetřoval onoho zemřelého pro nemoc smrti bezprostředně předcházející. Znalec má rovněž právo odepřít podání znaleckého posudku podobně jako svědek. Při odepření vyhotovení znaleckého posudku se tedy postupuje dle § 100 trestního řádu, ve kterém jsou

---

⁸⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. I. vydání. Praha: Leges 2010, s. 397.

⁹⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 52-53.

upraveny situace, kdy má svědek právo odepřít svědeckou výpověď. V případě odepření vyhotovení znaleckého posudku je tedy třeba postupovat přiměřeně. Znalec se podobně jako svědek k řízení musí předvolat. Mezi svědkem a znalcem je ovšem v tomto podstatný rozdíl, neboť přítomnost znalce, stejně jako tlumočnicka, lze vynucovat pouze pořádkovou pokutou, pokud by se nedostavil svědek, lze ho nechat i předvést. Znalec povoláný k podání posudku se odvolává na slib učiněný při zápisu do seznamu znalců, pokud by v seznamu znalců zapsán nebyl, je povinen složit slib před podáním znaleckého posudku. Ustanovení § 106 trestního řádu upravuje poučení znalce, které je součástí předvolání. Poučení musí obsahovat případný postup orgánů činných v trestním řízení, pokud by se znalec bez náležité omluvy k řízení nedostavil a rovněž trestněprávní důsledky křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku.

Postup znalce bychom mohli jednoduše rozfázovat na přípravu a vlastní zpracování znaleckého posudku. V rámci přípravy je znalec povinen se seznámit s předmětem znaleckého zkoumání a všemi podklady potřebnými pro vyhotovení posudku. Zadáání předmětu znaleckého posudku lze definovat otázkami – znalec tím pádem nebude inklinovat k odbočování od předmětu zadání a bude se zabývat výlučně problémy, které vyžadují jeho odborné znalosti. Je ovšem jasné, že takové otázky musí být vhodně formulovány. Jiří Jelínek ve své učebnici procesního práva uvádí příklady vhodných otázek pro znalce při zadávání znaleckých posudků: „Tak například v oblasti psychiatrické expertizy se příslušným znalcům zpravidla kladou otázky, zda obviněný v době činu netrpěl duševní chorobou či poruchou, zda byl schopen rozpoznat důsledky svého jednání a byl schopen toto své jednání ovládat, zda je pobyt obviněného na svobodě v důsledku jeho duševního stavu nebezpečný, zda znalci navrhnou uložení ochranného léčení a pokud ano, jakého druhu a v jaké formě.“⁹¹ Znalec není oprávněn si jakékoliv podklady pro zpracování posudku opatřovat sám, není oprávněn k vyšetřovacím úkonům. Pokud by shledal materiál mu poskytnutý orgány činnými v trestním řízení jako nedostatečný, je oprávněn navrhnout těmto orgánům obstarání dodatečných podkladů tak, aby posudek mohl být vypracován. Po přípravě následuje vlastní zpracování posudku. Znalecký posudek lze rozdělit na tři části: nález, posudek a znalecká doložka. Již z povahy věci vyplývá, že znalecký posudek nelze omezit pouze na určité zjištění znalce. Odpovědi na zadané otázky bez náležitého vysvětlení nemohou být relevantním podkladem pro další postup orgánů činných v trestním řízení a v této části by se ke znaleckému posudku nepřihlíželo, eventuálně by byl znalec vyzván k vysvětlení a v krajním případě, pokud by ani

---

⁹¹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. I. vydání. Praha: Leges 2010, s. 402-403.

toto nevedlo k objasnění věci, by musel být přibrán znalec jiný. Tedy všechny závěry, ke kterým znalec došel v průběhu přípravy a vypracovávání znaleckého posudku musí být náležitě odůvodněny. Je notoricky známo, že znalec není oprávněn hodnotit důkazy mu poskytnuté orgány činnými v trestním řízení. Věrohodnost a důkazní sílu hodnotí orgány činné v trestním řízení, proto pokud jsou znalci předloženy podklady, které se navzájem vylučují, je povinen vyhotovit posudek pro obě alternativy, nemůže se uchýlit pouze k jedné z nich, protože je dle jeho názoru více pravděpodobná. Dále je třeba mít na paměti, že znalec se zabývá jen otázkami majícími původ v oboru jeho činnosti, znalec nemůže hodnotit otázky právní. Tak určení nepřičetnosti pachatele, které je otázkou právní musí provést orgány činné v trestním řízení, znalec se vyjadřuje pouze k tomu, zda obviněný trpěl v době spáchání činu duševní poruchou, zda tato porucha měla vliv na rozpoznávací nebo volní složku jednání pachatele, a pokud ano, do jaké míry. Teprve na základě těchto závěrů jsou orgány činné v trestním řízení schopny určit, zda se pachatel skutečně ve stavu nepřičetnosti, popřípadě zmenšené přičetnosti nacházel, či nikoliv. K tomuto existuje i bohatá judikatura.⁹² Zbývá dodat, že orgány činné v trestním řízení v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů hodnotí znalecký posudek jako jakýkoliv jiný opatřený důkaz. Pokud se však orgán činný v trestním řízení hodlá od určitého znaleckého posudku odchýlit, musí se náležitě vypořádat s odůvodněním, proč tak učinil.⁹³

Pokud je zjišťována nepřičetnost obviněného v době spáchání činu a tento obviněný měl spáchat čin v recidivě, nelze se spokojit s posudkem znalců, kteří jej vyhotovili pro dřívější trestní řízení. Vždy musí být zpracován znalecký posudek v té konkrétní věci, pro ten daný případ. Znalec, který zpracovával znalecký posudek v dřívější trestní věci a nyní je přibrán orgánem činným v trestním řízení ke zpracování posudku nového, není oprávněn svůj dřívější znalecký posudek pouze doplnit, musí vypracovat posudek zcela nový. V souladu s rozhodovací praxí soudů lze znalecký posudek, zabývající se duševním stavem obviněného a který byl vypracován v rámci dřívějšího trestního řízení, použít pouze jako listinný důkaz dle § 112 trestního řádu.⁹⁴ Domnívám se však, že takový posudek by neměl být posuzován v onom „aktuálním“ trestním řízení ani jako listinný důkaz. Jak již bylo několikrát výše zmíněno, je zjišťování duševního stavu obviněného problémem dosti závažným a komplikovaným a použití staršího znaleckého posudku, třebaže pouze jako listinného důkazu

---

⁹² Např. Rozhodnutí č. 17/1979 Sb. rozh. tr.

⁹³ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. I. vydání. Praha: Leges 2010, s. 406.

⁹⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 57.

by mohlo jistým způsobem ovlivnit znalce při pořizování posudku nového, nehledě na fakt, že duševní stav jedince v určitém časovém úseku může procházet výraznými změnami.

V případě, že orgán činný v trestním řízení dojde k závěru, že čin, jež je předmětem trestního řízení byl spáchán pod vlivem alkoholu a obviněný se oddává jeho zneužívání, jež jeví charakter chorobného návyku, musí rozhodnout, zda není vhodné nařídit obviněnému ochranné léčení. Orgány činné v trestním řízení však nejsou oprávněny takový závěr učinit pouze na základě svých úvah, nýbrž si musejí pro toto rozhodnutí obstarat odborné vyjádření. Nelze však rozhodnutí o ochranném léčení vydat pouze na základě odborného vyjádření. Je třeba zohlednit znalecký posudek o duševním stavu obviněného a všechny ostatní relevantní důkazy. Rozhodnutí o uložení ochranného léčení musí bezpodmínečně obsahovat v jaké formě bude vykonáno – tedy zda bude ambulantní či ústavní.⁹⁵

Závěrem nutno dodat, že v souvislosti s trestným činem opilství se nelze omezit pouze na zjištění nepřičetnosti na základě znaleckého posudku a dalších relevantních důkazů, nýbrž je nutno rovněž prokázat, že tato nepřičetnost byla zaviněná – tedy že si tento stav obviněný přivodil alespoň z nedbalosti. Takové zjišťování zavinění může činit komplikace. Dle judikatury⁹⁶ je při zjišťování zavinění ve vztahu k nepřičetnosti namíste nechat vyhotovit znalecký posudek z oboru soudního lékařství, kterým by byla zjištěna hladina alkoholu v krvi obviněného. V praxi mohou ovšem nastat situace, kdy takový posudek nelze vypracovat, neboť pro něj jednoduše chybí podklady. Je tedy, v případě, že hladina alkoholu v krvi obviněného v době nepřičetnosti není prokázána znaleckým posudkem z oboru soudního lékařství, namíste ustanovení o trestném činu opilství vyloučit? Zřejmě toto nelze pokládat za správný postup a je nutno vycházet z komplexního hodnocení obviněného znalci psychiatry a jeho vztahu k požívání alkoholu. Tedy i bez objektivního zjištění hladiny alkoholu v krvi obviněného na základě znaleckého posudku, by tento mohl být odsouzen pro trestný čin opilství na základě jiných skutečností a znaleckého posudku zjišťujícího duševní stav obviněného.⁹⁷ Problematikou zjišťování nepřičetnosti a patologickou opilostí se v minulosti obšírně zabýval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí z roku 1998. Patická alkoholová reakce je jedna z možností, jak se pachatel může dostat do stavu nepřičetnosti. Patickou alkoholovou reakcí, neboli patologickou opilostí „se rozumí krátkodobý mráкотný stav, provázený bludy a halucinacemi, k němuž dochází často po požití nepatrného množství alkoholu ve spojení

---

⁹⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 57.

⁹⁶ Rozhodnutí č. 46/1994 – II Sb. rozh. tr.

⁹⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 66.

s duševní poruchou, popřípadě s jiným onemocněním⁹⁸. Takový stav může za jistých okolností vylučovat trestní odpovědnost pachatele. Musí být ovšem splněna podmínka, že si pachatel tento stav nepřivodil zaviněně, a to ani z nedbalosti. Pokud je patologická opilost nezaviněná, je namístě použít ustanovení trestního zákoníku o nepřičetnosti. Dle Nejvyššího soudu je tedy potřeba nejen vypracovat znalecký posudek na základě vyšetření duševního stavu obviněného, ale rovněž dostatečně prokázat, že si obviněný stav patologické opilosti nezavinil sám, a to ani z nevědomé nedbalosti. V uvedeném případě se jednalo o dopravní nehodu, kterou způsobil obviněný tak, že narazil osobním automobilem do odstaveného kontejnerového přepravníku a způsobil tímto smrtelné zranění jednomu spolujezdci a lehká zranění druhému. Na základě výpovědi obviněného byl vypracován znalecký posudek dvěma znalci z oboru psychiatrie⁹⁹, kteří došli k závěru, že obviněný byl v době dopravní nehody ve stavu nepřičetnosti, která byla způsobena patickou alkoholovou reakcí (patologickou opilostí) a tento jeho stav byl nezaviněný, neboť obviněný nemohl takovou reakci ani předvídat. Uvedeným znaleckým posudkem byla vzhledem k chování obviněného před nehodou a při řízení automobilu vyloučena prostá opilost. Vyšetřovatel tedy na základě tohoto znaleckého posudku rozhodl o zastavení trestního stíhání obviněného. Proti usnesení vyšetřovatele o zastavení trestního stíhání podala ministryně spravedlnosti stížnost pro porušení zákona. Tuto stížnost odůvodňovala tím, že nebylo dostatečně prokázáno chování obviněného před nehodou, nebyly provedeny všechny potřebné důkazy k tomu, aby mohlo být bezpečně zjištěno, že byl obviněný před nehodou skutečně ve stavu patické alkoholové reakce a vzhledem k rozporu ve výpovědích svědků ohledně chování obviněného před činem měla být provedena konfrontace. Rovněž poukazovala na to, že znalecký posudek byl vypracován pouze na základě výpovědi obviněného, což se nejeví jako spolehlivý a dostatečný podklad pro rozhodnutí o zastavení trestního stíhání. Znalecký posudek by rovněž měl být doplněn o vyšetření na EEG a vzhledem k tomu, že patologická opilost je stavem dosti vzácným, měl být také vypracován znalecký posudek z oboru psychologie. Ministryně spravedlnosti navrhovala, aby Nejvyšší soud vyslovil porušení zákona a dále postupoval v souladu s ustanovením § 270 trestního řádu. Nejvyšší soud skutečně porušení zákona ve prospěch obviněného potvrdil a to v celém rozsahu důvodů uvedených ve stížnosti a nařídil

---

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 115.

⁹⁹ Před novelizací trestního řádu z roku 2001 bylo nutno k vyšetření duševního stavu obviněného přibrat znalce dva.

vyšetřovateli, aby věc v potřebném rozsahu znova projednal a rozhodl.¹⁰⁰ Vzhledem k výše uvedenému lze dojít k závěru, že nelze znalecký posudek vypracovat pouze na základě výpovědi obviněného, ale je nutno přihlídnout ke všem zjistitelným okolnostem, zejména k výpovědím svědků.

4.4. Zachování totožnosti skutku

Trestný čin opilství je ve své podstatě činem výjimečným, neboť jak již bylo mnohokrát zmíněno, sestává ze dvou jednání. Nejprve se musí pachatel zaviněně dostat do stavu nepřičetnosti a v této pak následně spáchat kvazidelikt. Mohou nastat situace, kdy je pachatel obviněn z trestného činu, pro tento čin je podána obžaloba a v řízení před soudem je později zjištěno, že pachatel byl v době činu nepřičetný a tuto nepřičetnost si přivodil zaviněně, tedy nedopustil se trestného činu uvedeného v obžalobě, nýbrž trestného činu opilství. V takovém případě nelze zastavit trestní stíhání, či zprostit obžalovaného v hlavním líčení. Pokud v průběhu trestního řízení vyjde najevo, že by měl být uvedený skutek odlišně právně kvalifikován, stačí obviněného na toto upozornit. Totožnost skutku je i přes odlišnou právní kvalifikaci zachována. Pokud by totiž bylo trestní stíhání zastaveno nebo by byl obžalovaný v hlavním líčení zproštěn, byla by vytvořena překážka „*res iudicata*“.¹⁰¹ Výše uvedený výklad můžeme podpořit judikaturou Vrchního soudu v Praze, který se ve svém usnesení z roku 2007 problematikou totožnosti skutku podrobně zabýval.¹⁰² Státní zástupkyně podala obžalobu, v níž kvalifikovala čin obviněného jako loupež. Dotyčný obviněný se tohoto činu měl dopustit tím, že u bankovní přepážky donutil pracovníci banky, aby mu vydala obnos peněz pod pohrůzkou aktivace bomby. Následně byl zneškodněn bankovní ostrahou. V průběhu řízení před soudem však vyšlo najevo, že by jednání obviněného mělo být klasifikováno spíše jako trestný čin opilství, a z tohoto důvodu soud vrátil věc státní zástupkyni k došetření. Státní zástupkyně proti tomuto usnesení podala stížnost. V odůvodnění stížnosti poukazovala na to, že soud nemůže postupovat podle ustanovení § 188 odst. 1 písm. e) trestního řádu, neboť pro takový postup nejsou splněny podmínky. V souladu s tímto ustanovením může soud po předběžném projednání obžaloby vrátit věc státnímu zástupci k došetření, „je-li toho třeba k odstranění závažných procesních vad přípravného řízení, které nelze napravit v řízení před soudem, nebo k objasnění základních

---

¹⁰⁰ NEJVYŠŠÍ SOUD České republiky. K posuzování nepřičetnosti pachatele podle § 12 TrZ. *Právní rozhledy*, 1998, č. 6, s. 328-331.

¹⁰¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 66-67.

¹⁰² VRCHNÍ SOUD v Praze. K totožnosti skutku. K trestnému činu opilství. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 4, s. 114-115

skutkových okolností, bez kterých není možné v hlavním líčení rozhodnout, a v řízení před soudem by takové došetření bylo v porovnání s možnostmi opatřit takový důkaz v přípravném řízení spojeno s výraznými obtížemi nebo by zřejmě bylo na újmu rychlosti řízení“. Argumentovala dále, že totožnost skutku je zachována, i když by jeho právní kvalifikace měla být jiná, soud v tomto ohledu není vázán obžalobou. Dle jejího názoru ovšem uvedené jednání obviněného nelze posuzovat podle ustanovení o opilství, neboť znalecký posudek neshledal schopnost obviněného zdržet se požívání alkoholu za vymizelou, obviněný uvažoval při činu racionálně a požití alkoholických nápojů spíše vykazovalo znaky tzv. „napití se na kuráž“. Ohledně zachování totožnosti skutku dal Vrchní soud v Praze státní zástupkyni za pravdu. Soud není oprávněn vrátit věc státní zástupkyni k došetření a nařídit nové zahájení trestního stíhání, neboť nejde o jiný skutek, i když by měl být kvalifikován jako trestný čin opilství. Totožnost skutku je zachována pokud je zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku. V uvedeném případě byla zachována jak totožnost jednání, tak následku. Rozdíl spatřujeme pouze v zaviněné nepřičetnosti v rámci trestného činu opilství. Rovněž není třeba nechat vypracovat nový znalecký posudek, neboť v přípravném řízení již jeden vypracován byl a nebyly u něj zjištěny nedostatky. Znalec, který tento posudek vypracoval, má specializaci rovněž v oblasti alkoholologie a je schopen jej pro potřeby řízení doplnit o zjištění o hladině alkoholu v krvi obviněného v době spáchání činu. Eventuelně si může soud namísto takového doplnění znaleckého posudku vyžádat odborné vyjádření z oblasti toxikologie. Vrchní soud se ovšem neztotožnil s právním názorem státní zástupkyně ohledně kvalifikace uvedeného činu. Státní zástupkyně ve stížnosti uvedla, že jednání obviněného nelze na základě znaleckého posudku posuzovat dle ustanovení o opilství, neboť jeho rozpoznávací schopnost byla zachována – tedy nebyla zcela vymizelá. Tuto argumentaci Vrchní soud odmítl, neboť jak známo, při zjišťování případné nepřičetnosti pachatele je nutno zkoumat nejen schopnost rozpoznat protiprávnost, nýbrž i schopnost ovládat své jednání. Právě schopnost ovládat své jednání byla v tomto případě na základě znaleckého posudku zcela vymizelá, pachatel by tedy za podmínky dalšího šetření mohl být odpovědný za spáchání trestného činu opilství. Vzhledem k výše uvedenému Vrchní soud usnesení Městského soudu o vrácení věci státní zástupkyni k došetření zrušil a přikázal Městskému soudu v uvedené věci rozhodnout.

V souvislosti se zachováním totožnosti skutku mohou nastat situace, kdy se pachatel zaviněně přivede do stavu nepřičetnosti a v této pak spáchá větší množství útoků. Tak například nepřičetný pachatel vyloupí zlatnictví, při útěku zraní kolemjdoucího, který se ho snažil zadržet, odcizí osobní automobil, s kterým následně způsobí dopravní nehodu, při niž

zemřou dva účastníci silničního provozu a jeden je těžce zraněn, z místa nehody uteče a v blízkosti svého bydliště napadne souseda a zničí mu jízdní kolo. Všechna výše uvedená jednání je nutno v rámci trestného činu opilství považovat za jediný skutek. Totožnost skutku nutno považovat právě v tom, že uvedená jednání pachatel spáchal ve stavu nepřičetnosti, nehledě na to, že tak bylo konáno na různých místech. Odlišná situace by ovšem nastala, pokud by pachatel spáchal některá jednání v nepřičetnosti, po nabytí přičetnosti by však v trestné činnosti pokračoval dále (pachatel vyloupí zlatnictví v zaviněné nepřičetnosti a při útěku, kdy už není ve stavu nepřičetnosti, odcizí osobní automobil). Takovou situaci je nutno posoudit jako vícečinný souběh trestného činu opilství a jiného trestného činu, který již nebyl páchan ve stavu nepřičetnosti. V případě, že v průběhu řízení bude zjištěno, že některé pachatelovo jednání nelze kvalifikovat jako trestný čin, nýbrž jako přestupek, bude o tom jen vyrozuměn - nelze zastavit trestní stíhání, eventuálně jej zprostit obžaloby – tak by totiž vznikla překážka „*res iudicata*“. Zřejmě méně časté, avšak teoreticky možné budou případy, kdy pachatel spáchá v nepřičetnosti určitý kvazidelikt, poté nabude přičetnosti a v tomto stavu začne znovu konzumovat alkoholické nápoje, které mu způsobí další nepřičetnost. Vzhledem k tomu, že zde stav nepřičetnosti odezní, nastane přičetnost, a poté znovu zaviněná nepřičetnost, nelze toto jednání považovat za skutek jediný. Tuto situaci bychom mohli rozdělit na tři úseky. V prvním úseku spáchá pachatel v nepřičetnosti kvazidelikt, ve druhém se ve stavu přičetnosti znovu uvádí do nepřičetnosti a ve třetím úseku již opět jako nepřičetný páchá nový kvazidelikt. V takovém případě je nutno uvedené jednání posuzovat jako vícečinný souběh dvou trestných činů opilství. Případem již dosti vykonstruovaným se zdá být situace, kde v prvním úseku spáchá pachatel v nepřičetnosti kvazidelikt, v druhém úseku jako přičetný trestný čin a ve třetím opět v nepřičetnosti další kvazidelikt. Jeho jednání lze tedy kvalifikovat jako souběh dvou trestných činů opilství a dalšího trestného činu, který byl spáchán v době mezi dvěma stavy nepřičetnosti.

Pokud pachatel spáchá v zaviněné nepřičetnosti kvazidelikt který naplňuje např. znaky skutkové podstaty trestného činu krádeže, poté vystřízliví a stav nepřičetnosti pomine, nelze jej stíhat za to, že si odcizenou věc ponechal. Není tedy možné aplikovat ustanovení trestního zákoníku o trestném činu zatajení věci dle § 219. Pachatel je již dostatečně potrestán v rámci trestného činu opilství. Podobně pachatele trestného činu krádeže nelze zvlášť stíhat za to, že si odcizenou věc ponechá.¹⁰³

---

¹⁰³ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. 1. část. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

4.5. Nutná obhajoba

Na trestný čin opilství navazuje rovněž problematika nutné obhajoby. Nutnou obhajobou rozumíme případy, kdy obviněný musí mít obligatorně obhájce, „a to i tehdy, jestliže si ho sám nezvolil nebo si ho vůbec zvolit nechce“¹⁰⁴. Trestní řád taxativně určuje případy nutné obhajoby, najdeme je v ustanovení § 36 a § 36a, popřípadě v § 42 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. S problematikou trestného činu opilství je nepochybně spojeno zvláště ustanovení § 36 odst. 3 trestního řádu, dle kterého musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení, „koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let“. Do této kategorie můžeme zařadit i trestný čin opilství, neboť rozpětí současné trestní sazby je stanoveno na tři až deset let. Pokud si ovšem všimneme v ustanovení § 360 odst. 1 věty za středníkem, zjistíme, že v případě spáchání kvazideliktu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude pachatel potrestán tímto trestem mírnějším. To znamená, že pokud se pachatel dopustí v zaviněné nepřičetnosti jednání, které např. naplňuje skutkovou podstatu trestného činu krádeže v souladu s ustanovením § 205 odst. 1 trestního zákoníku, nelze na něj aplikovat rozpětí trestní sazby uvedené v ustanovení o opilství, nýbrž je třeba se řídit trestní sazbou uvedenou přímo v § 205 odst. 1, která je v daném případě až dvě léta. Je tedy otázkou, zda se na pachatele, který se dopustil v nepřičetnosti činu jinak trestného, na který zákon stanoví horní hranici trestní sazby nejvýše pět let, rovněž vztahuje ustanovení § 36 odst. 3. Koncepce trestného činu opilství v našem trestním zákoníku je v tomto ohledu dosti výjimečná, neboť horní hranice trestní sazby je v některých případech přímo závislá na kvalitě spáchaného kvazideliktu. V případech, kdy je pachatel obviněn z trestného činu opilství a čin jinak trestný, který spáchal, je v trestním zákoníku postihován rozpětím trestní sazby, jejíž horní hranice je nejvýše pět let, je nutno ustanovení § 36 odst. 3 trestního řádu vyloučit. Toto ustanovení u trestného činu opilství lze tedy použít pouze v případech aplikace trestní sazby dle ustanovení § 360 odst. 1, věta před středníkem trestního zákoníku (tři až deset let), nebo u činu jinak trestného, na který zákon stanoví trestní sazbu sice nižší, než jaká je uvedena v § 360 trestního zákoníku, avšak s horní hranicí převyšující pět let. Nutno podotknout, že jiné důvody nutné obhajoby tímto nejsou nijak dotčeny, tedy v případě činu jinak trestného, který naplňuje skutkovou podstatu např. krádeže dle § 205 odst. 1 sice není dán důvod nutné obhajoby dle § 36 odst. 3 trestního řádu, ale mohou existovat jiné skutečnosti, které nutnou obhajobu

---

¹⁰⁴ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. I. vydání. Praha: Leges 2010, s. 406.

odůvodňují (např. jsou zde dány pochybnosti, zda je obviněný schopen se náležitě hájit vzhledem k jeho tělesným nebo duševním vadám).

Vzhledem ke zvýšení trestní sazby u opilství na tři až deset let¹⁰⁵, může být nyní tento delikt kvalifikován jako přečin, zločin i zvlášť závažný zločin. Z toho lze vydedukovat, že výše zmíněnou problematiku lze podobně aplikovat i na možnost zkráceného přípravného řízení, možnost použití tzv. odklonů, možnost rozhodnutí trestním příkazem atd.¹⁰⁶ O nedostacích této světově ojedinělé koncepcce a porušování principu odpovědnosti za zavinění bude pojednáno dále.

4.6. Ukládání trestů a ochranných opatření

U trestného činu opilství bývá často terčem kritiky jeho vysoká trestní sazba. V zákoně č. 140/1961 Sb. bylo stanoveno rozpětí trestní sazby odnětí svobody na tři až osm let. Vzápětí po novelizaci trestního zákona a znovu začlenění skutkové podstaty opilství v roce 1991 bylo poukazováno na to, že tak vysoké rozpětí trestní sazby a především její vysoká horní hranice svým způsobem popírá zásadu odpovědnosti za zavinění, neboť bude prostor pro zohledňování závažnosti kvazideliktu. Pokud bychom měli srovnat trestní sazby jiných evropských zemí, kde je rovněž opilství součástí trestních předpisů, zjistíme, že naše právní úprava je v tomto ohledu nejpřísnější. Švýcarské trestní předpisy stanoví horní hranici trestní sazby pouhých šest měsíců, německé pět let a rakouské tři roky, což v komparaci s předpisy českými činí velké rozdíly. Trestný čin opilství nemá v našem právním řádu tak dlouhou tradici, respektive po 30 let nebyl jeho součástí a pachatelé, kteří by nyní byli posuzováni dle ustanovení o opilství byli před novelizací trestního zákona posuzováni jako pachatele příčetní – tedy zaviněná nepřičetnost nebyla vůbec zohledňována. Z tohoto důvodu zřejmě zákonodárce cítil potřebu stanovit takto vysokou horní hranici trestní sazby.¹⁰⁷ Pokud by se totiž zákonodárce inspiroval např. výše zmíněnou právní úpravou švýcarskou, zcela jistě by toto bylo veřejností velmi kritizováno a v zásadě nepřijato. Jsem však toho názoru, že trestní sazba by měla být postupně snižována, aby toto ustanovení neporušovalo onu zásadu odpovědnosti za zavinění. Vysoká trestní sazba totiž popírá smysl ustanovení o opilství – při ukládání trestu nebude zohledňováno pouze zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti (za podmínky spáchání kvazideliktu), nýbrž rovněž povaha samotného kvazideliktu. Pokud tedy někdo v zaviněné nepřičetnosti spáchá kvazidelikt mající jinak znaky skutkové podstaty

---

¹⁰⁵ V zákoně č. 140/1961 Sb. bylo v § 201a rozpětí trestní sazby tři až osm let.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 797.

¹⁰⁷ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení na trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 276.

trestného činu vraždy, bude mu pravděpodobně uložen vyšší trest, než pokud by v nepřičetnosti odcizil např. mobilní telefon. To je sice z laického pohledu spravedlivé a správné, je třeba mít však neustále na paměti, že kvazidelikt je prost zavinění. Při stanovení výše trestu tedy není teoreticky správné se řídit povahou spáchaného kvazideliktu, ale naopak je nutno posuzovat okolnosti, za kterých se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti. Pokud byla horní hranice trestní sazby u trestného činu opilství v zákoně č. 140/1961 Sb. často kritizována, nelze pochopit, co vedlo zákonodárce při rekonstrukci trestního zákona k tomu, aby už tak velmi vysokou horní hranici trestní sazby ještě zostřil a definitivně tak popřel smysl tohoto ustanovení. V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník je trestní sazba stanovena v rozpětí tři až deset let. Dle mého názoru v takovém případě uvedené ustanovení ztrácí zcela smysl a je nutné jej co nejdříve v budoucnu novelizovat.

Pokud si všimneme v ustanovení § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. věty za středníkem, můžeme dojít k závěru, že rovněž tato „alternativní“ trestní sazba zde uvedená může činit potíže při její aplikaci. V souladu s touto částí ustanovení bude ten, kdo se dopustí činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, potrestán tímto trestem mírnějším. Opět je zde zřetelně vidět jisté narušení zásady odpovědnosti za zavinění, neboť bude potřeba přihlížet k povaze kvazideliktu. Mohou nastat situace, kdy některý trestný čin lze dle trestního zákoníku spáchat jak úmyslně, tak z nedbalosti. Takový čin bude mít vzhledem k zavinění odlišnou trestní sazbu u úmyslu a nedbalosti. Pak by teoreticky mohla být trestní sazba u úmyslné formy spáchaní tohoto činu stejná, nebo vyšší, než rozpětí trestní sazby stanovené v první části ustanovení § 360 trestního zákoníku (tři až deset let), a naopak v nedbalostní formě zavinění by mohla být trestní sazba nižší. Tedy u úmyslně spáchaného činu bychom byli nuceni se řídit trestní sazbou v rozpětí tři až deset let a u činu spáchaného z nedbalosti by bylo namísto aplikovat § 360 odst. 1 větu za středníkem. To je ovšem dosti nepraktické, neboť bude nutno zkoumat formu „zavinění“ ke kvazideliktu v nepřičetnosti spáchanému. Jak již bylo zmíněno ve výkladu o objektivní podmínce trestnosti, nelze mluvit o zavinění v pravém slova smyslu. Je vhodné použít spíše výrazy „kvaziúmysl“ a „kvazinedbalost“. Domnívám se, že taková koncepce není teoreticky správná, neboť je nutno opět přihlížet ke kvalitě samotného kvazideliktu a zkoumat, v jaké formě „zavinění“ byl spáchan, navzdory tomu, že kvazidelikt je *apriori* prost zavinění.

V návaznosti na výše uvedenou větu za středníkem ustanovení § 360 trestního zákoníku je nutno si rovněž objasnit, jak rozpoznat, který trest je mírnější. Nejdříve je třeba porovnat horní hranice trestních sazeb. Pokud jsou stejné, porovnávají se dolní hranice. Může ovšem nastat situace, kdy jsou i dolní hranice trestních sazeb stejné. V takovém případě je

třeba zjistit, zda trestní zákoník umožňuje vedle trestu odnětí svobody uložit samostatně některý z alternativních trestů. Pokud ano, ten trest, který toto umožňuje, lze považovat za mírnější. Další úskalí v porovnávání trestů může nastat v případě, kdy by byla horní hranice trestní sazby vyšší než obecná hranice v § 360 – tedy vyšší než deset let, ale dolní hranice nižší – tedy nižší než tři léta. Lze v tomto případě trest s vyšší horní hranicí a nižší dolní hranicí považovat za mírnější? Takové řešení zásadně není možné. Pokud je horní hranice trestní sazby v konkrétním případě za trestný čin, jenž je předmětem kvazideliktu, vyšší než hranice stanovená v § 360, nelze ukládat trest dle této hranice, nýbrž je nutno se řídit trestní sazbou uvedenou v § 360 – tedy tři až deset let. *A priori* totiž jednotlivé trestní sazby porovnáváme podle horní hranice, pouze v případě, kdy jsou horní hranice stejné, se porovnává dolní hranice rozpětí trestní sazby. Jednoduše je třeba brát rozpětí trestní sazby jako celek a nelze uložit trest v rozpětí sazby, která vznikla kombinací trestních sazeb u opilství a jiného trestného činu.

Mimo trest odnětí svobody lze samozřejmě ukládat i jiné tresty – soud není vázán pouze ustanovením § 360. Dále je často vhodné pachateli, jenž se dopustil trestného činu opilství, uložit ochranné opatření, zvláště ochranné léčení.¹⁰⁸ U mladistvých pachatelů lze rovněž uvažovat o ochranné výchově. V souvislosti s trestným činem opilství se jeví velmi důležité ustanovení § 99 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, dle kterého soud může uložit ochranné léčení, pokud se pachatel oddává zneužívání návykové látky, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Dle citovaného ustanovení se však takové ochranné léčení neukládá, pokud je vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout. Spáchání činu pod vlivem návykové látky ovšem nutně nemusí znamenat, že byl pachatel v době činu nepřičetný. Zneužívání návykové látky musí být ale trvalého rázu. „Podle judikatury tu nestačí ani pouze zjištění sklonů k požívání alkoholu, nýbrž musí jít o takové požívání, které má povahu chorobného návyku (č. 50/83 Sb. rozh. tr.); ochranné léčení je možno uložit jen po předchozím vyjádření znalců nebo protialkoholní poradny.“¹⁰⁹ Pokud srovnáme aktuální právní úpravu s úpravou předcházející – tedy zákonem č. 140/1961 Sb., zjistíme, že ustanovení o ochranném léčení doznalo jistých změn. Jako nejdůležitější změnu považuji určení délky trvání ochranného léčení. V ustanovení § 72 odst. 5 zákona č. 140/1961 Sb. nebyla délka trvání blíže specifikována. Dle tohoto ustanovení trvalo ochranné léčení tak dlouho, dokud to vyžadoval jeho účel. V aktuální právní úpravě, a to v ustanovení § 99 odst. 6 je navíc stanovena maximální délka trvání, která činí dva roky. Je však nutno podotknout, že

¹⁰⁸ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. 1. část. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, Oto, a kol. *Trestní právo hmotné. 1. obecná část*. Praha: ASPI, 2004, s. 391.

pokud není ochranné léčení v této době ukončeno, může soud dobu trvání prodloužit, a to i opakovaně, vždy však nejdéle o dvě léta. Myslím si, že stanovení maximální délky trvání ochranného léčení bylo správným krokem, neboť přináší do této problematiky více jistoty. Soud sice může délku trvání prodlužovat, a to i opakovaně, vždy se však musí daným případem znova zabývat. I pro novou právní úpravu však platí, že *apriori* ochranné léčení potrvá tak dlouho, dokud to vyžaduje jeho účel. Další významnou změnou je uložení dohledu odsouzenému nad jeho chováním na dobu až pěti let, je-li nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin po propuštění z ochranného léčení. Výkon dohledu upravují ustanovení § 49 a 51 trestního zákoníku, tedy obecná ustanovení o dohledu nad pachatelem a o povinnostech a oprávněních probačního úředníka. Závěrem je třeba dodat, že v souladu s ustanovením § 99 odst. 6 trestního zákoníku soud ukončí ochranné léčení uložené dle § 99 odst. 2 písm. b), pokud se během jeho výkonu zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout. Takto ale nelze ukončit ochranné léčení uložené dle ustanovení § 99 odst. 1, odst. 2 písm. a), nehledě na to, zda je obligatorní či fakultativní.¹¹⁰ Dále je možno v souladu s ustanovením § 101 trestního zákoníku uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

---

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 626.

5. Komparace české právní úpravy trestného činu opilství s úpravou německou

Při studiu problematiky opilství je nutno zmínit, že jeho právní úprava není zakotvena pouze v českém právním řádu, nýbrž ji můžeme nalézt i v jiných evropských zemích. Vzhledem k tomu, že se právní úprava opilství v České republice potýká s jistými nedostatky, je nanejvýš vhodné ji porovnat s některou úpravou zahraniční. Pro toto porovnání jsem si vybral právě Německo, neboť zde má skutková podstata opilství jistou tradici a je dle mého názoru v některých ohledech dokonalejší. V této kapitole jsem čerpal především z práce Petra Langera¹¹¹, který se komparací opilství v českém a německém právním řádu obšírněji zabýval.

Skutková podstata trestného činu opilství je v německém trestním zákoně (Strafgesetzbuch – StGB)¹¹² upravena v ustanovení § 323a pod názvem „Vollrausch“¹¹³. Termín „Vollrausch“ bychom mohli do češtiny přeložit jako „Plné opojení“. Z uvedeného jasně plyne, že i když není tento název zcela ideální, rozhodně se zdá být vhodnější, než název zakotvený v českém trestním zákoníku. Nespornou výhodou se zdá být to, že „Vollrausch“ není výhradně spojen s požitím alkoholu, jak je tomu u českého „opilství“. V názvu ovšem nenajdeme zmínku o tom, že ke spáchání tohoto deliktu je třeba zaviněné přivedení se do stavu plného opojení, což považuji za nevýhodu, stejně jako v právní úpravě české. Nejsm si jist, zda německá veřejnost, i přes to, že „Vollrausch“ je součástí StGB již od roku 1933, má povědomí o tom, co tento čin doopravdy znamená.

Ustanovení § 323a StGB je součástí 27. dílu zvláštní části s názvem „Trestné činy všeobecně nebezpečné“. Nepovažuji zde za nutné přepisovat německé znění ustanovení § 323a StGB, pro porovnání s českou právní úpravou je ovšem vhodné si přiblížit, jak vypadá jeho překlad do jazyka českého. Zmíněné ustanovení tedy v češtině zní takto: „(1) Kdo se úmyslně nebo z nedbalosti požitím alkoholických nápojů nebo jiných omamných prostředků uvede do stavu opojení, bude potrestán trestem odnětí svobody až na 5 let nebo peněžitým trestem, jestliže v tomto stavu spáchá protiprávní čin a za něj nebude moci být potrestán, protože v důsledku opojení byl nepřičetný nebo protože se toto nedá vyloučit. (2) Trest nesmí být přísnější než trest, který hrozí v případě činu spáchaného v opojení. (3) Čin se stíhá jen na

---

¹¹¹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Dokončení (2. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28-30.

¹¹² *Strafgesetzbuch (StGB) – Německý trestní zákon*. [online]. [cit. 10. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>>

¹¹³ StGB pochází z roku 1871, „Vollrausch“ se stal jeho součástí až v roce 1933.

návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání, jestliže je čin spáchaný v opojení stíhatelný jen na návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání.“¹¹⁴

Je nutno podotknout, že stejně jako u nás se ustanovení § 323a StGB nevztahuje na pachatele pouze zmenšeně příčetné. Rozdílný je však fakt, že dle německého trestního zákona je možno zmenšeně příčetnému pachateli trest snížit, nýbrž v českém trestním zákoníku je tato možnost pouze pro pachatele, kteří jsou zmenšeně příčetní nikoli v důsledku zaviněného požití návykových látek.

Co se týče výčtu způsobů, jak se do stavu nepřičetnosti zaviněně dostat se český zákonodárce při tvorbě trestního zákoníku pravděpodobně do jisté míry německou právní úpravou inspiroval, neboť odebral dikci „nebo jinak“ z výčtu těchto způsobů. Výhody i nedostatky této dikce již byly několikrát zmíněny.

Německý trestní zákon má nespornou výhodu v nastavení rozpětí trestní sazby. Její horní hranice je totiž pouze pět let, čímž je zachován smysl skutkové podstaty opilství. V tomto ohledu by se měl český zákonodárce bezesporu inspirovat. Dle německé úpravy je možno rovněž uložit peněžitý trest a není stanovena dolní hranice trestní sazby odnětí svobody.

Jistou podobnost s českou právní úpravou lze rovněž nalézt ve druhém odstavci § 323a StGB. Podle tohoto odstavce nelze uložit pachateli trest vyšší, než jaký by mu mohl být uložen, kdyby se nejednalo o kvazidelikt. Dle mého názoru nelze toto řešení vnímat pozitivně, neboť bude opět nutno přihlížet ke kvalitě samotného kvazideliktu, který je prost zavinění a do jisté míry je tímto porušována zásada odpovědnosti za zavinění.

Závěrem je užitečné zmínit jednu nespornou výhodou české právní úpravy oproti německé. V StGB totiž není nijak upraven institut *actio libera in causa*. Jedná se pouze o teoretickou konstrukci, která je sice praxí uznána a aplikována, ve svém důsledku ovšem může vnášet do trestních předpisů určitou právní nejistotu.

---

¹¹⁴ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Dokončení (2. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28-29, (Poznámka pod čarou), ALEŠ, Martin. *Německo-český právní slovník*. Praha: Linde, 2003.

6. Hodnocení současné právní úpravy a úvahy de lege ferenda

Z předchozího výkladu je celkem zřetelné, že od svého znovu začlenění do trestních předpisů doznala úprava ustanovení o trestném činu opilství zásadních změn. Některé lze hodnotit kladně, jiné jsou ale předmětem oprávněné kritiky. V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který od 1. ledna 2010 nahrazuje právní úpravu předešlou, se snažil zákonodárce odstranit nedostatky, které provázely tento institut po téměř dvě desetiletí. Jsem však toho názoru, že tyto změny mají spíše dopad negativní.

Kladně hodnotím změnu systematiky zvláštní části trestního zákoníku a začlenění trestného činu opilství do hlavy desáté. Změna systematiky zvláštní části má vzhledem k rozvoji demokratické společnosti a obratu v hodnocení důležitosti jednotlivých chráněných hodnot jistě opodstatnění. V souladu s Jiřím Říhou jsem však přesvědčen, že není systematicky správné zařazení institutu *actio libera in causa* do druhého odstavce § 360 trestního zákoníku. *Actio libera in causa* nelze považovat za samostatnou skutkovou podstatu a tudíž by bylo vhodné tento institut začlenit v rámci ustanovení o nepřičetnosti v obecné části trestního zákoníku.¹¹⁵

Změny v samotném ustanovení § 360 trestního zákoníku však již kladně hodnotit nemohu. Z první věty ustanovení byl v aktuální právní úpravě odstraněn pojem „nebo jinak“. Je pravdou, že tento „termín“ byl v průběhu devadesátých let často kritizován. Bylo poukazováno na to, že jde o lapsus zákonodárce, který se inspiroval právní úpravou z roku 1950 a dikci „nebo jinak“ bezmyšlenkovitě převzal. V literatuře a odborných člancích, které se problematikou opilství zabývaly bylo ovšem celkem jasně objasněno, v jakých situacích by se pachatel do zaviněné nepřičetnosti „jinak“ mohl dostat.¹¹⁶ Jak již bylo řečeno, mnohé z těchto situací budou přinejmenším nepravděpodobné, teorií vykonstruované a v praxi se nebudou vyskytovat. Existují však takové případy, které pod dikci „nebo jinak“ subsumovat můžeme a v praxi jsou celkem reálné (např. citovaný sexuální deviant neužívající tlumící medikamenty, jenž se z tohoto důvodu zaviněně přivede do stavu nepřičetnosti). V důsledku odstranění dikce „nebo jinak“ v aktuální právní úpravě takový pachatel odpovídá dle zásad *actio in libera causa*, což nelze hodnotit pozitivně. Za takového stavu budou pachatelé diferencováni na ty, kteří se zaviněně přivedou do nepřičetnosti požitím nebo aplikací návykové látky, a na ty, kteří takto učiní jiným způsobem. Mít dvojí metr na pachatele, jen

---

¹¹⁵ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 77.

¹¹⁶ Např. TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44, s. 27–28.

z toho důvodu, že způsob přivedení se do nepřičetnosti je odlišný je dle mého názoru řešením nesprávným. Z jakého důvodu by měl být zaviněně nepřičetný pachatel, který si nepřičetnost přivodil požitím nebo aplikací návykové látky, posuzován jinak, než pachatel, který si nepřičetnost přivodil například neužíváním předepsaných léků? Jsem přesvědčen o tom, že tato diskrepance by měla být v nejbližší době novelizací ustanovení § 360 odstraněna.

Dalším dosti závažným problémem je nastavení velmi vysoké horní hranice rozpětí trestní sazby. Domnívám se, že zvýšení této hranice na deset let je krokem zpět. Již v zákoně č. 140/1961 Sb. v § 201a byla vysoká horní hranice, která byla stanovena na osm let, často kritizována. Jak již bylo uvedeno, takovým rozpětím trestní sazby je narušována zásada odpovědnosti za zavinění, neboť je soud nucen při určování trestu přihlížet k povaze kvazideliktu, který je bez zavinění. V souvislosti s porušováním zásady odpovědnosti za zavinění nutno rovněž připomenout větu za středníkem v prvním odstavci § 360 trestního zákoníku, dle které bude pachatel potrestán trestem mírnějším než odnětím svobody v rozpětí tři až deset let, pokud má jím spáchaný kvazidelikt znaky trestného činu, za který je ve zvláštní části stanoven trest mírnější. Tedy opět bude třeba zkoumat samotný kvazidelikt a dokonce formu jeho „kvazizavinění“.

Jako nedostatek současné právní úpravy lze rovněž spatřovat v pojmu návyková látka. Předně do této skupiny zahrnujeme i látky které návyk nezpůsobují. Proto by bylo vhodné *de lege ferenda* změnit pojmenování této skupiny látek. Otázkou zůstává, zda by taková změna názvu nepřinesla ještě více komplikací a nejasností. Označení „návyková látka“ totiž není v právním řádu nikterak nové a veřejnost si na ně již patrně zvykla. Minimálně je však nutné unifikovat definici návykových látek, neboť se nyní můžeme setkat napříč právním řádem s definicemi rozdílnými, což vytváří nejistotu, které látky takto můžeme označit.

V neposlední řadě je třeba zmínit samotný název ustanovení § 360. Pojmenování tohoto trestného činu jako opilství není zrovna šťastné. Je nepochybné, že laická veřejnost si právě díky nevhodně zvolenému názvu často představuje, že přivedení se do prostého stavu opilosti může být za určitých okolností trestné. Název je nevhodný i proto, že stav opilosti je spojen pouze s požíváním alkoholu. Opilství ovšem často spáchá pachatel, který alkohol vůbec nepožil a do stavu nepřičetnosti se přivedl aplikací jiné návykové látky. Teoreticky by bylo asi nejlepší se při případné změně inspirovat návrhem Petra Langerera, který „zdokonalil“ návrh Dagmar Císařové a Marie Vanduchové¹¹⁷. Uvedený autor navrhuje změnit název na:

---

¹¹⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995, s. 40.

„Porušení chráněného zájmu v zaviněné nepříčetnosti“¹¹⁸. Takový název zcela jistě vystihuje skutkovou podstatu § 360 daleko lépe než termín opilství. Nevýhodou takového názvu je ovšem fakt, že ačkoli teoreticky správný, bude veřejnosti stále stejně nesrozumitelný. Zřejmě bude nejlepší se inspirovat německou právní úpravou a zvolit volný překlad slova „Vollrausch“. Dle mého názoru by se mohlo ustanovení § 360 *de lege ferenda* jmenovat „zaviněné opojení“. Je nepochybné, že tento název také není zcela optimální, ze své podstaty ovšem není tak zavádějící a vágní jako opilství.

Vzhledem k výše uvedenému lze lehce dojít k závěru, že některé nedostatky současné právní úpravy jsou zásadní a měly by být v nejbližší době bezpodmínečně novelizací odstraněny. Domnívám se, že první odstavec § 360 trestního zákoníku by měl být kompletně přepracován. Bylo by vhodné opět do zmíněného ustanovení zakomponovat i ostatní způsoby zaviněného přivedení se do stavu nepříčetnosti. To by se dalo uskutečnit buď přidáním dikce „nebo jinak“, kterou obsahoval § 201a zákona č. 140/1961, za výčet ostatních způsobů přivedení se do nepříčetnosti (požití nebo aplikace návykové látky) – tedy vrátit se k právní úpravě předešlé, nebo celou větu simplifikovat a výčet způsobů neuvádět. Toto zjednodušení by zamezilo vzniku výkladových diskrepancí ohledně způsobů přivedení se do nepříčetnosti a nebylo by nutno čelit kritice termínu „nebo jinak“. Nutné je také snížit horní hranici rozpětí trestní sazby. Tuto hranici bych stanovil na pět let. Dle mého názoru není třeba stanovit dolní hranici – mohli bychom tak zcela vynechat onu spornou větu za středníkem a ustanovení by neporušovalo zásadu odpovědnosti za zavinění. V takovém případě by soud nebyl nucen zkoumat kvalitu kvazideliktu, nýbrž by se zabýval pouze okolnostmi samotného zaviněného přivedení se do stavu nepříčetnosti. S ohledem na výše uvedené by pak mohlo ustanovení § 360 vypadat takto: „Kdo se, byť i z nedbalosti, přivede do stavu nepříčetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody až na pět let.“ Druhý odstavec § 360 by bylo vhodné přesunout do obecné části za ustanovení § 26, které upravuje nepříčetnost nebo až za § 27 upravující zmenšenou příčetnost. Osobně bych se přikláněl k vytvoření druhého odstavce u § 26, kam bych přesunul celý druhý odstavec § 360. Pak by mohlo ustanovení § 26 vypadat takto:

(1) Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

---

¹¹⁸ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Dokončení (2. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 30.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 360 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.

Závěrem není na škodu připomenout vhodnost přejmenování celého ustanovení § 360, což však již bylo několikrát zmíněno.

Závěr

V úvodu jsem se zmínil, že při studiu trestního práva jsem zpočátku nechápal smysl ustanovení o opilství. Koncepci „Rauschdeliktu“ jsem pokládal jako institut nadbytečný a byl jsem toho názoru, že otázky deliktů spáchaných v zaviněné nepřičetnosti by mohly být řešeny mnohem jednodušeji. Při zevrubnějším studiu opilství a při tvorbě této práce jsem však nakonec došel k jednoznačnému názoru, že koncepce „Rauschdeliktu“ je přes všechny své nedostatky a výkladové diskrepance koncepcí nezbytnou, a v našem právním řádu, respektive v kontinentálním právním systému nenahraditelnou. Vzhledem k tomu, že v průběhu studia jsem se setkal s mnoha názory jak studentů, tak laiků, že opilství nemá v našem trestním právu opodstatnění a pouze zbytečně trestní zákoník komplikuje, pokládám za nutné tuto problematiku více objasnit a zpřístupnit širšímu okruhu veřejnosti. To bylo také hlavním cílem této práce.

Jsem přesvědčen, že při studiu určité právní problematiky je velmi užitečné prozkoumat okolnosti jejího vzniku a popsat si její vývoj. Dle mého názoru to totiž vede k lepšímu pochopení této problematiky. Proto jsem první kapitolu věnoval vývoji právní úpravy a okolnostem, za kterých se stalo opilství součástí dnešního trestního zákoníku. Charakteristika skutkové podstaty je stěžejní částí této práce, která si klade za cíl komplexně analyzovat daný trestný čin a objasnit potenciální výkladové problémy, proto je jí věnována celá druhá kapitola. Snažil jsem se rovněž velmi podrobně rozebrat institut *actio libera in causa*, k čemuž mi velmi pomohla obsáhlá práce Jiřího Říhy¹¹⁹. Nejdůležitějším parciálním problémům, které při výkladu a aplikaci ustanovení o opilství mohou činit potíže je věnována kapitola třetí. Pokládám rovněž za důležité srovnání naší právní úpravy s úpravami zahraničními, o což jsem se napříč celou prací snažil. Je nepochybné, že v určitých ohledech bychom se měli zahraničními úpravami inspirovat. Závěr práce jsem věnoval kritickému zhodnocení a snažil jsem se načrtnout jistá východiska, jak s budoucí úpravou trestného činu opilství naložit. Je totiž pravdou, že aktuální právní úpravu nepokládám s ohledem na trestný čin opilství ideální, a jsem přesvědčen, že je nezbytně nutné ustanovení § 360 trestního zákoníku novelizovat.

I přes můj několikrát zmíněný negativní postoj k úpravě opilství v novém trestním zákoníku zastávám názor, že tento institut má v právním řádu opodstatnění a nelze jej

---

¹¹⁹ ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3.

suplovat jiným řešením. Je jen třeba aktuální ustanovení o opilství podstatně zdokonalit, aby měla právní úprava tohoto trestného činu v trestním zákoníku smysl a mohla být v praxi aplikována.

Literatura

Monografie

- 1) ALEŠ, Martin. *Německo-český právní slovník*. Praha: Linde, 2003, 532 s. ISBN 80-7201-44-20
- 2) CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995. 97 s. ISBN 98-102-0.
- 3) DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 5.
- 4) DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd (časopis českých právníků)*, 1993, č. 2, 110 s.
- 5) JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Linde, 2006. 823 s. ISBN 80-7201-630-X.
- 6) JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2009. 896 s. ISBN 978-80-87212-24-0.
- 7) JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges 2010, 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1.
- 8) JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. Praha: Linde, 2007. 1055 s. ISBN 978-80-7201-675-4.
- 9) LANGER, Petr. Trestný čin opilství (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, 112 s.
- 10) LANGER, Petr. Trestný čin opilství (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, 88 s.
- 11) NEJVYŠŠÍ SOUD České republiky. K posuzování nepřičetnosti pachatele podle § 12 TrZ. *Právní rozhledy*, 1998, č. 6.
- 12) NEZKUSIL, Jiří, a kol. *Československé trestní právo*. Praha: Orbis, 1976, 336 s.
- 13) NEZKUSIL, Jiří. K odpovědnosti za trestné činy spáchané v alkoholovém opojení. *Socialistická zákonnost (časopis pro právní praxi)*, 1969, č. 5-6.
- 14) NOVOTNÝ, Oto, a kol. *Trestní právo hmotné, 2. zvláštní část*. Praha: ASPI, 2004. 440 s. ISBN 80-8639-567-7.
- 15) POLÁČEK, František. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947, 741 s.
- 16) ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, 319 s.
- 17) ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2.

- 18) ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3.
- 19) SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Orac, 2003, 455 s. ISBN 80-8619-97-4.
- 20) SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, 367 s.
- 21) ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl*. Praha: C.H.Beck, 2004, 723 s. ISBN 80-7179-896-7.
- 22) TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44.
- 23) VRCHNÍ SOUD V PRAZE. K totožnosti skutku. K trestnému činu opilství. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 4.

Internetové zdroje

<http://www.gesetze-im-internet.de>

Judikatura

- 1) RNsT 22/1993
- 2) 46/1994-II Sb. rozh. tr
- 3) 17/1979 Sb. rozh. tr.
- 4) 50/83 Sb. rozh. tr.
- 5) 40/94–III Sb. rozh. tr.

Prameny

- ALEŠ, Martin. *Německo-český právní slovník*. Praha: Linde, 2003, 532 s. ISBN 80-7201-44-20
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995. 97 s. ISBN 98-102-0.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné – obecná část*. Olomouc: UP Olomouc, 1993, 117 s. ISBN 80-7067-303-6.
- DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 5.
- DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd (časopis českých právníků)*, 1993, č. 2, 110 s.
- JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Linde, 2006. 823 s. ISBN 80-7201-630-X.
- JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2009. 896 s. ISBN 978-80-87212-24-0.
- JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges 2010, 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1.
- JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. Praha: Linde, 2007. 1055 s. ISBN 978-80-7201-675-4.
- LANGER, Petr. Trestný čin opilství (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, 112 s.
- LANGER, Petr. Trestný čin opilství (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, 88 s.
- NEJVYŠŠÍ SOUD České republiky. K posuzování nepříčetnosti pachatele podle § 12 TrZ. *Právní rozhledy*, 1998, č. 6.
- NEZKUSIL, Jiří, a kol. *Československé trestní právo*. Praha: Orbis, 1976, 336 s.
- NEZKUSIL, Jiří. K odpovědnosti za trestné činy spáchané v alkoholovém opojení. *Socialistická zákonnost (časopis pro právní praxi)*, 1969, č. 5-6.
- NOVOTNÝ, Oto, a kol. *Trestní právo hmotné. 1. obecná část*. Praha: ASPI, 2004, 436 s. ISBN 80-8639-567-7.
- NOVOTNÝ, Oto, a kol. *Trestní právo hmotné, 2. zvláštní část*. Praha: ASPI, 2004. 440 s. ISBN 80-8639-567-7.
- POLÁČEK, František. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947, 741 s.
- ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, 319 s.

- ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2.
- ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3.
- SKÁLA, Jaroslav, a kol. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. Praha: Avicenum, 1987, 208 s. ISBN 08-077-87.
- SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Orac, 2003, 455 s. ISBN 80-8619-97-4.
- SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, 367 s.
- SOLNAŘ, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Část obecná*. Praha: Kniha sborníku věd právních a státních, 1947, 188 s.
- ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl*. Praha: C.H.Beck, 2004, 723 s. ISBN 80-7179-896-7.
- ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. II. díl*. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 723-1719. ISBN -7179-896-7.
- ŠIMÁK, Jaroslav, a kol. *Trestní zákon. Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950*. Praha: Orbis, 1953. 596 s.
- ŠPICAR, Přemysl. Zavinění jako neodmyslitelná součást trestného činu? *Trestněprávní revue*, 2007, č. 5.
- ŠTUDENT, Vladimír. *Soudní psychiatrie a trestní právo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 101 s. ISBN 80-7066-059-7.
- TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, ročník 44.
- Trestní zákon. Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950*. Praha, 1953.
- VRCHNÍ SOUD V PRAZE. K totožnosti skutku. K trestnému činu opilství. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 4.

ZÁKON č. 86/1950 Sb.

ZÁKON č. 140/1961 Sb.

ZÁKON č. 141/1961 Sb.

ZÁKON č. 36/1967 Sb.

ZÁKON č. 167/1998 Sb.

ZÁKON č. 218/2003 Sb.

ZÁKON č. 40/2009 Sb.

Abstrakt / Abstract

Tato diplomová práce se zabývá trestným činem opilství dle aktuálního znění trestního zákoníku, jeho vývojem v úpravách předešlých, procesními aspekty v souvislosti s tímto trestným činem a komparací s cizími právními úpravami. Obsahem je rovněž hodnocení aktuální právní úpravy a úvahy *de lege ferenda*.

This thesis work deals with the offence of intoxication that is examined here on the basis of the valid and effectual penal code as well as on the basis of the previous legal regulations and its evolution. Procedural aspects that are in a relation with this offence and the comparison with the foreign laws are included too herein. The object matter of this work is to provide an evaluation of the actual legal enactment and to offer some suggestions and recommendations *de lege ferenda*.

Klíčová slova / Key Words

Trestný čin, opilství, vlastnoruční delikt, nepřičetnost, zmenšená přičetnost, zavinění, úmysl, nedbalost, návyková látka, trestní zákoník, znalecký posudek, nutná obhajoba, duševní porucha.

Offence, intoxication, self-made offence, insanity, diminished sanity, blame, intent, negligence, addictive substance, penal code, expertise, mandatory defence, mental disorder.